

Міністерство освіти і науки України
Ужгородський Національний університет
Кафедра класичної та румунської філології

РЕЦЕПТУРА

Навчально-методичний посібник
для студентів медичного факультету

Ужгород - 2009

У даному методичному посібнику головну увагу приділено структурі та правилам виписування рецептів на лікарські засоби згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України № 117 від 30 червня 1994 р. "Про порядок виписування рецептів та відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек".

У посібнику наведено найважливіші рецептурні скорочення та зразки нових рецептурних бланків, правил зберігання та обліку отруйних та сильнодіючих лікарських засобів у відділеннях і кабінетах лікувально-профілактичних закладів.

Матеріали пропонованого посібника відповідають програмі з латинської мови та основ медичної термінології для студентів медичних інститутів та медичних факультетів університетів.

Автори: О.В.Барбід, Н.С.Шепа.

Рецензент

Е.В.Швед, кандидат філологічних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри.
Протокол №2 від 10.10.08

§ 1. Лікарські препарати й лікарські форми

Лікарською називається хімічна речовина, яка в певній кількості (дозі або концентрації) здатна усунути паталогічний процес або запобігти його розвитку. Це може бути елементарна речовина або сполука неорганічної чи органічної природи. Лікарські речовини чи їхні хімічні попередники містяться в різних природних матеріалах, тобто у лікарській сировині. Виділяють кілька основних джерел одержання ліків: мінерали, рослини, тваринний світ, мікроорганізми, промисловий синтез і генна інженерія.

Продукти лікарської сировини, одержані шляхом очищення від баластних речовин або за допомогою хімічного синтезу, називаються лікарськими препаратами. Препарати, одержані з рослинної сировини, за ступенем очистки від баластних речовин ділять на прості (наприклад, порошок із листків наперстянки) й складні. До складних препаратів належать галенові й неогаленові препарати. Вони частково очищені від баластних речовин. Галенові препарати - настойки, екстракти, препарати, одержані шляхом простої витяжки лікарської сировини за допомогою спирту, ефіру або води. Вони містять, крім діючих хімічних сполук, ще речовини, розчинні в рідині, які використовуються для екстракції (пігменти, смоли).

Неогаленові, або новогаленові, препарати - це витяжки з рослинної сировини, максимально очищені від баластних речовин. Прикладом новогаленових препаратів можуть служити аронізид (із трави чорногорки), дигале - нео (із листків наперстянки) тощо.

За консистенцією, тобто залежно від використаної формоутворюючої речовини - конституенсу, лікарські форми ділять на тверді (порошки, таблетки, драже, збори, пілюлі), рідкі (розчини, мікстури, краплі, настої, настойки, відвари, суспензії, слизи, емульсії) і м'які (мазі, пасти, свічки, пластирі). Виготовляють лікарські форми з препаратів у аптеках або фабричним способом.

§ 2. Аптека

Аптека (грец. *apotheke* - склад, комора) - установа для приготування і відпускання ліків, а також перев'язувального матеріалу, предметів догляду за хворими й інших товарів медичного та гігієнічного призначення. Аптека проводить, крім цього, санітарно - освітню роботу, подає першу медичну допомогу, а також організовує заготівлю лікарських рослин.

Усі лікарські речовини, які є в аптеці, діляться на отруйні, сильнодіючі та інші. Отруйні та наркотичні речовини (venena) належать до списку "А", їх треба зберігати під замком у шафах з написом "Venena" - отрути і "А" у спеціально обладнаних кімнатах. Після закінчення роботи шафи з отруйними і наркотичними речовинами опечатають і plombують. Сильнодіючі лікарські речовини (heroica), наведені у "Фармакопеї" у списку "В", повинні зберігатися також окремо від інших лікарських засобів у окремих шафах під замком з написом "Heroica" і "В". Усі інші лікарські речовини зберігаються в аптеці згідно з приписами "Фармакопеї".

§ 3. Фармакопея (Pharmacopoea)

Назва "Фармакопея" походить від грецьких слів pharmakon - ліки і poieo - роблю. Державна Фармакопея (ДФ) є збірником загальнодержавних стандартів і положень, які нормують якість лікарських засобів. ДФ має законодавчий характер. Вимоги до лікарських засобів, пред'явлені нею, є обов'язковими для всіх підприємств і закладів, які виготовляють, зберігають, контролюють і застосовують лікарські засоби. Фармакопея містить ряд довідкових таблиць, а також таблиць вищих разових і добових доз отруйних і сильнодіючих лікарських засобів для дорослих і дітей.

Останнє (XI) видання ДФ України уведено в дію з 1987р. Лікарські препарати, що входять до неї, називаються офіціальними (від лат. officina - аптека). Ліки, які виготовляють аптеки не за фармакопейними прописами, а за призначенням лікаря, називаються магістральними (від лат. magister - учитель).

У різних країнах користуються власними національними фармакопеями. В Україні також працюють над створенням фармакопеї. Нині у багатьох країнах реалізується тенденція до використання єдиної латинської хімічної номенклатури і лікарських засобів, рекомендованої ВООЗ і прийнятої у Pharmacopoea Internationalis.

В XI виданні ДФ за основні прийняті міжнародні назви лікарських препаратів, що ідентичні тим, які використовуються в Міжнародній Фармакопеї. Така термінологічна уніфікація відповідає сучасним вимогам, зумовленим збільшенням експорту та імпорту ліків, розширенням обміну науковою інформацією і широкою підготовкою лікарів для країн, що розвиваються.

§ 4. Рецепт

Рецепт (від лат. *recipere* - взяти, брати) є своєрідним письмовим зверненням лікаря до фармацевта про виготовлення і відпускання хворому ліків із рекомендацією щодо їх використання. Це важливий документ, його виписують за певною формою, чітко, без помарок і виправлень.

Структура рецепта.

Рецепт виписують на бланках, віддрукованих друкарським способом, за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я.

Рецепт складається з таких частин:

1. Напис (*Inscriptio*), у який входять: назва лікувально-профілактичного закладу, його код, номер телефону.

2. *Datum* - дата виписування рецепта (число, місяць, рік).

3. *Nomen et aetas aegroti* - прізвище та ініціали хворого, його вік.

4. *Nomen medici* - прізвище та ініціали лікаря.

5. Звернення (*Praepositio*, або *Invocatio*) лікаря до фармацевта - "*Recipe*", що означає "Візьми". Скорочено воно позначається *Rp*.

6. Перелік препаратів, що входять до складу ліків (*Designatio materialium*), у родовому відмінку з визначенням їх кількості (доз). Ця частина рецепта пишеться латинською мовою. Якщо в рецепті вписана одна речовина, то такий рецепт називається простим. Якщо в ньому вписано кілька речовин, то рецепт вважається складним. У складному рецепті назви препаратів пишуть одну під одною і в певному порядку: першим вказується основний із них (*Basis*), на дію якого розраховує лікар, потім іде допоміжна речовина (*Adjvans*), яка посилює дію основного препарату або ослаблює його побічний вплив. Потім виписують, якщо це потрібно, речовину, яка поліпшує неприємний смак і запах ліків (*Corrigens*), а за потребою - формоутворюючу речовину (*Constituens*). Природно, що складний рецепт може не містити всіх перерахованих інгредієнтів. Назви отруйних і наркотичних лікарських засобів завжди пишуть на початку переліку інгредієнтів.

7. Припис (*Subscriptio*) - це вказівка фармацевту про наступне:

а) які дії слід виконати для виготовлення зазначеної у рецепті лікарської форми (змішати, простерилізувати тощо);

б) яку форму слід виготовити з перерахованих у рецепті препаратів (порошок, свічку, мазь тощо). У складних рецептах (крім таблеток) ця частина починається словом *Misce* - змішай або *Misceatur* - змішати, хай буде змішано. І перше, і друге латинське слово скорочено в рецепті позначається літерою "M". Після цього пишеться (крім розчинів) *fiat* (скорочено *f.*), що означає "хай утвориться" і вказується лікарська

форма: pulvis (скорочено pulv.) - порошок unguentum (скорочено ung.) - мазь та ін. Після цього йде вказівка Da (видай, відпусти), Detur (видати, відпустити, або хай буде видано, відпущено) або Dentur (хай будуть видані, відпущені). Усі три граматичні різновиди цього слова скорочуються однаково, літерою "D". У разі потреби до вказівки Da, Dentur додається tales doses "такі дози" (скорочено t. d.) і позначається їх кількість - numero (скорочено N) 6, 12 і т. ін.

в) гігроскопічні препарати, леткі, з неприємним запахом чи смаком, ті, що подразнюють слизову оболонку ротової порожнини, стравоходу, або шкідливо впливають на тканини зубів, відпускаються у вощеному чи парафінованому папері - in charta cerata (paraffinata), у крохмальних чи желатинових капсулах - in capsulis amylaceis (gelatinosis). Ліки, які псуються при денному освітленні, відпускаються у темній (чорній, пляшечці - in vitro fusco (nigro), ліки в ампулах in ampullis).

8. Позначення, або сигнатура (Signatūra). Починається ця частина рецепта словом Signa - познач або Signetur - позначити, хай буде позначено (скорочено S.) Тут пишеться чітка недвозначна вказівка хворому, як часто і яким чином приймати ліки. Наприклад: по одному порошку тричі на добу за 30 хв. до їди. При цьому забороняється обмежуватися загальними вказівками ("внутрішнє", "зовнішнє", "застосування відоме").

9. Закінчується рецепт підписом лікаря та його особистою печаткою - Nomen medіci et sigillum personale. Лікар несе моральну та юридичну відповідальність за неправильно виписаний рецепт.

Кількість рідких речовин у рецепті вказується в мілілітрах і краплях. Слово "мілілітр" скорочено позначають ml. Кількість крапель позначають римською цифрою, перед якою пишуть guttam. Якщо виписують одну краплю (скорочено gtts.), що означає "крапель". Дозу твердих речовин зазначають у грамах і частинах (5,0; 02; 0,01). Слова "грам", "дециграм", "сантиграм", "міліграм" в рецепті не пишуться. Іде лише цифрове позначення. Ціла кількість грамів від частин грама відділяється комою. Якщо частин грама немає, то після коми ставиться нуль 1,0 - один грам, 10,0 - десять грамів. Є речовини, які дозуються одиницями дії (ОД), наприклад 200 000 ОД. Якщо дві речовини або більше виписують в однакових кількостях, то їх пишуть у рецепті одну під одною і біля останньої речовини ставлять слово ana (скорочено aa.), що означає "порівну". При виписуванні деяких лікарських форм (стоматологічних паст, свічок) можна не вказувати кількість constituentis (формоутворюючої речовини), надавши право фармацевтові взяти стільки, скільки потрібно. У рецепті це позначається словами quantum satis (скорочено q.s.), що означає "скільки потрібно".

Графічна структура рецепта

1. Inscriptio

2. Datum

3. Nomen aegroti

4. Nomen medici

5. Invocatio, s. ordinatio

6. Designatio matricularum

basis, seu
remedium
cardinale

remedium
adiuvans

remedium
corrigenс

remedium
constituens

7. Subscriptio

8. Signatura

9. Nomen medici et sigillum personale

Наводимо Правила виписування рецептів

"Затверджено"

наказом Міністерства охорони
здоров'я України за № 117
від 30 червня 1994 р.

Зареєстровано у Міністерстві
юстиції України
28 липня 1994 р. за №17/ 380

§ 5. Правила виписування рецептів на лікарські засоби та вироби медичного призначення

1. Лікарі лікувально - профілактичних закладів, у тому числі клінік, науково - дослідних інститутів, медичних навчальних закладів, юридичні та фізичні особи, які займаються медичною практикою на підприєм-

ницьких засадах, інші лікарі чи уповноважені медичні працівники у порядку, передбаченому цими Правилами, за наявності відповідних показань зобов'язані виписувати хворим рецепти на лікарські засоби та виробу медичного призначення (надалі рецепти, якщо не обумовлюється інше), завірені своїм підписом і особистою печаткою. Рецепти повинні виписуватися латинською мовою із зазначенням віку хворого, порядку оплати лікарських засобів та виробів медичного призначення, форми вживання на бланках, віддрукованих у друкарні відповідно до форм, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України за №11 від 30.06.94р. В окремих випадках рецепт завіряється печаткою лікувально - профілактичного закладу, науково - дослідного інституту, медичних навчальних закладів.

2. Бланк рецепта за формою №2 передбачений для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення безплатно чи на пільгових умовах та лікарських засобів, що мають одурманливу властивість за переліком, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України за №117 від 30.06.94р.

3. Бланк рецепта форми №3 передбачений для виписування наркотичних лікарських засобів у чистому вигляді або в суміші з індиферентними речовинами за переліком, що затверджується Міністерством охорони здоров'я України.

4. Усі інші лікарські засоби, у тому числі спирт етиловий, виписуються на рецептурному бланку форми №1.

5. Рецепти для одержання лікарських засобів, виробів медичного призначення на пільгових умовах чи безплатно, дозволяється виписувати лікарям державних закладів охорони здоров'я, лікарям інших закладів, підприємств, організацій, котрі мають відповідні кошти на оплату рецептів, а також завідувачам фельдшерського, фельдшерсько - акушерського пунктів, перелік яких визначається органами охорони здоров'я місцевих держадміністрацій. Рецепти виписуються в одному примірнику. У разі виписування безплатно чи на пільгових умовах наркотичних лікарських засобів водночас із виписуванням рецепта на бланку форми №3 виписується додатково рецепт на бланку форми №2.

6. Лікарі виписують рецепти, як правило, оглянувши хворого та з обов'язковим записом про призначення лікарських засобів чи виробів медичного призначення в медичній документації (медична картка амбулаторного хворого чи медична картка стаціонарного хворого).

Забороняється виписувати рецепти на лікарські засоби, що не дозволені до медичного застосування в Україні.

Наркотичні лікарські засоби та такі, що мають одурманливу властивість у чистому вигляді або з індиферентними речовинами, дозволяється виписувати тільки лікарям, які працюють у державних закладах охорони здоров'я.

7. Рецепти повинні виписуватися чітко і розбірливо чорнилом або кульковою ручкою з обов'язковим заповненням необхідних реквізитів у бланку. Виправлення в рецепті не дозволяється.

8. На рецептурному бланку форми №2 і форми №3 дозволяється виписувати тільки одну назву лікарського засобу, на бланку форми №1 - не більше ніж три назви.

9. Склад лікарського засобу, визначення лікарської форми, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою. Використання латинських скорочень при цьому дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і фармацевтичній практиці. Забороняється скорочення близьких за найменуванням інгредієнтів, що не дозволяє встановити, який лікарський засіб прописано.

10. Назви отруйних (перелік, який затверджується МОЗ України наркотичних лікарських засобів пишуться на початку рецепта, далі - всі інші ліки.

Спосіб вживання ліків пишеться державною чи іншими мовами відповідно до Закону України "Про мови в Україні" із зазначенням дози, частоти, часу прийому (до чи після їди) та його тривалості. Забороняється обмежуватися загальними вказівками типу "зовнішнє", "відомо" тощо.

11. За необхідності негайного відпускання хворому ліків у верхній частині рецепта проставляється позначка "cito" (швидко) або "statim" (негайно).

12. У рецепті кількість рідких лікарських засобів вказується в мілілітрах, краплях, усі інші - у грамах.

13. У разі потреби дозволяється виписувати в рецепті лікарські засоби у кількості, що потрібна для продовження або повторення курсу лікування, за винятком отруйних, сильнодіючих та наркотичних лікарських засобів. На рецепті при цьому лікар робить відповідний запис - *repetetur bis, ter* - повторити двічі; тричі; рецепт додатково завіряється його підписом і особистою печаткою.

14. Рецепт на наркотичні лікарські засоби додатково підписується керівником закладу охорони здоров'я.

15. Рецепти на таблетки кодтерпін, алнагон і від кашлю, до складу яких входять трава термопсису (0,02г), кодеїн (0,01г), натрію гідрокарбонат (0,2г), корінь солодки в порошку (0,2г) та лікарські препарати, до складу яких входять отруйні лікарські засоби списку "А", кодеїн, кодеїну фосфат, етилморфіну гідрохлорид, етамінал натрію, барбаміл, ефедрину гідрохлорид у суміші з іншими лікарськими препаратами, снодійні, нейролептичні, антидепресивні, анаболічні препарати, стероїдні гормони, транквілізатори, клофелін, препарати, що містять похідні 8 - оксихіноліну, настойка заманихи виписуються на рецептурних бланках форми №1, додатково завіряються печаткою закладу охорони здоров'я "Для рецептів".

16. Рецепти на лікарські засоби, що виписуються на рецептурних бланках форми №2, додатково завіряються печаткою закладу охорони здоров'я "Для рецептів".

17. Виписуючи отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби, які занесені до списку "А" чи "Б" у дозах, що перевищують вищі одноразові, лікар зобов'язаний написати дозу цього засобу прописом і поставити знак оклику.

18. За медичними показаннями лікарі мають право виписувати рецепти на етиловий спирт у суміші з іншими лікарськими речовинами або в чистому вигляді в кількості до 150 г. Хворим на цукровий діабет та онкологічним хворим, які самостійно роблять ін'єкції, виписується до 100 г. етилового спирту на місяць безплатно. Понад цю норму хворим на цукровий діабет, онкологічним хворим рецепти на етиловий спирт виписуються за повну вартість.

19. Забороняється виписувати амбулаторним хворим рецепти на ефір медичний та інші лікарські засоби для наркозу.

20. Не дозволяється виписувати в одному рецепті наведені нижче лікарські засоби у більшій кількості, ніж та, що вказана у таблиці (див. далі).

В очних краплях і мазях етилморфіну гідрохлорид може виписуватися в кількості до 1 г з обов'язковою вказівкою лікаря на рецепті "За спеціальним призначенням," завіреному підписом та особистою печаткою лікаря і печаткою закладу охорони здоров'я "Для рецептів".

21. Рецепти на лікарські засоби, що містять фенобарбітал, етамінал натрію, барбітал натрію у суміші з іншими лікарськими речовинами для хворих із затяжними і хронічними захворюваннями, можуть виписуватися на рецептурному бланку форми №2 на курс лікування до одного місяця з обов'язковою вказівкою лікаря "За спеціальним призначенням", завірені підписом та особистою печаткою закладу охорони здоров'я "Для рецептів".

Назва лікарського препарату	Гранично допустима для відпускання кількість препарату на один рецепт
Алнагон	20 таблеток
Барбаміл	2,0
Кодеїн	0,2
Таблетки "Кодтерпін"	20 таблеток
Таблетки від кашлю, що складаються із: трави термопсису 0,02, кодеїну 0,01, натрію гідрокарбонату 0,2, кореню солодки в порошку 0,2	20 таблеток 1,2 10-12 таблеток
Пахікарпін гідроклід	50 драже
Снодійні препарати	
Фепранон 0,025	
Ефедрину гідрохлорид	0,6
Естоцин	12 таблеток
Етамінал натрію	1,0
Етилморфіну гідрохлорид	0,2

* У разі надходжень цих препаратів у оригінальних упаковках, що містять більшу кількість таблеток від зазначеної норми відпуску, дозволяється виписувати в рецепті одну упаковку, але не більше 50 таблеток.

22. У разі виписування хворим із хронічними захворюваннями рецептів на лікарські засоби дозволяється встановлювати термін дії рецепта в межах одного року, за винятком:

а) лікарських засобів, що підлягають предметно - кількісному обліку;

б) лікарських засобів, що відпускаються безплатно та на пільгових умовах;

в) анаболічних стероїдів, лікарських засобів, що містять отруйні речовини списку "А" (крім тих, що застосовуються для лікування глаукоми і катаракти).

У разі виписування таких рецептів лікар зобов'язаний зробити вказівку "хронічному хворому", зазначити термін дії рецепта та періодичність відпускання по ньому ліків (щотижня, щомісяця і т.д.), завірити вказівку своїм підписом та особистою печаткою.

23. Дозволяється виписувати рецепти на очні краплі, на інші препарати з коротким терміном зберігання, що вживаються протягом тривалого періоду, окремим категоріям хворих, яким передбачене безплатне чи пільгове відпускання, одномоментно в кількості, необхідній для проведення лікування протягом одного місяця, за винятком наркотичних лікарських засобів, анаболічних стероїдів та таких, що мають одурманливу властивість.

24. Дозволяється лікарям виписувати лікарські засоби в рецептах хворим на цукровий діабет, бронхіальну астму, онкологічні та гематологічні захворювання, туберкульоз, тяжкі захворювання шкіри та за деяких обставин (відрадження, відпустка тощо) у кількості, передбаченій для двомісячного курсу лікування, враховуючи норми відпускання лікарських засобів, у тому числі й спирту етилового, за одним рецептом.

У разі виписування таких рецептів лікар повинен зробити вказівку "хронічно хворому", зазначити термін дії рецептів, додатково завіривши своїм підписом та особистою печаткою.

25. Стоматологи, фельдшери, акушерки можуть виписувати хворим рецепти на лікарські засоби, необхідні для надання екстерної медичної допомоги, за винятком наркотичних, зазначивши свою посаду, завіривши рецепт своїм підписом та печаткою закладу охорони здоров'я.

26. Фельдшери - завідувачі фельдшерсько- акушерськими пунктами, здоровпунктами, медичними пунктами мають право виписувати рецепти хворим на необхідні ліки, за винятком отруйних (крім таких, що випускаються промисловістю в терапевтичних дозах), наркотичних, у чистому вигляді або в суміші з індиферентними речовинами, та анаболічних стероїдів.

У випадках, коли завідуючий фельдшерсько - акушерським пунктом реалізує лікарські засоби населенню через аптечний пункт II категорії, рецепти виписуються тільки у разі відпускання хворим ліків на пільгових умовах або безплатно.

Призначення лікарських засобів відображається в медичній документації (медична картка амбулаторного хворого).

27. Рецепт, виписаний з порушенням вимог даних Правил або містить несумісні лікарські засоби, вважається недійсним і ліки за ним відпуску не підлягають. Рецепт гаситься штампом "Рецепт недійсний" і повертається хворому.

28. Лікарі та інші медичні працівники, які виписують рецепти, несуть відповідальність у встановленому порядку за призначення

хворому ліків та додержання правил виписування рецептів.

29. Забороняється завіряти печаткою закладу охорони здоров'я незаповнені та не підписані медичним працівником рецептурні бланки.

30. Лікарські засоби і вироби медичного призначення для потреб лікувально - профілактичних закладів виписуються на формах вимог, що затверджуються наказом МОЗ України за наявності штампа, печатки і підпису керівника закладу або його заступника по медичній частині. На отруйні, наркотичні лікарські засоби, етиловий спирт вимоги виписуються окремо від інших лікарських засобів. У вимогах обов'язково повинні бути вказані найменування відділення (кабінету), дозування лікарських засобів, концентрація етилового спирту, також призначення лікарського засобу (для ін'єкцій, зовнішнього призначення, внутрішнього вживання, очні краплі та ін.).

Стоматологи можуть виписувати рецепти і на сильнодіючі речовини, що застосовуються в стоматологічному кабінеті (без права видачі їх пацієнтам на руки):

- адреналіну гідрохлорид (розчин 0,1% в оригінальній упаковці, в ампулах);
- азотна кислота (у чистому вигляді);
- амлінітрил (в ампулах);
- йодоформ (у порошку, пастах, емульсіях);
- кофеїн - бензоат натрію (в ампулах);
- кокаїну гідрохлорид (у пастах);
- миш'яковистий ангідрид (у пастах із вмістом до 50%);
- новокаїн (у чистому вигляді, розчин до 4%, в ампулах);
- срібла нітрат (у кристалах і розчинах);
- фенол (у чистому вигляді і в суміші з іншими речовинами);
- хлороформ;
- хлоретил (в ампулах);
- ефір медичний.

Вимоги на кокаїну гідрохлорид (у пастах) і миш'яковистий ангідрид (у пастах із вмістом його до 50%), срібла нітрат (у кристалах і розчинах), крім підпису зубного лікаря, повинні бути завірені підписом керівника закладу або його заступника по медичній частині.

Додаток №1

до правил виписування рецептів на лікарські засоби та вироби
медичного призначення, затверджених наказом МОЗ України від
30.06.94 №117

Форма рецептурного бланка №1 (ф-1) для виписування лікарських
засобів за повну вартість (розмір 105 x 150)

Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу по ЗКУД
Код закладу по ЗКПО
Медична документація ф - 1

РЕЦЕПТ

(дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)
" _____ " _____ 200 - р.

Прізвище, ініціали та вік хворого _____

Прізвище, ініціали лікаря _____

Rp. : _____
_____
_____
_____

Підпис і особиста печатка лікаря
(розбірливо) М.П.

Рецепт дійсний протягом 10 днів, місяця
(непотрібне закреслити)

Пам'ятка лікареві
(друкується на зворотному боці рецептурного бланка)

Код лікувально - профілактичного закладу друкується друкарським
способом або ставиться штамп.

Рецепт виписується латинською мовою, розбірливо, чітко,
чорнилом або кульковою ручкою, виправлення забороняються.

На одному бланку виписується один лікарський препарат, що
вміщує отруйні або наркотичні речовини, або 1-3 інших лікарських
засобів.

Дозволяється тільки прийняті правилами скорочення позначень.

Тверді і сипучі речовини в грамах (0,01; 0,5; 1,0), рідкі в мілілітрах, грамах і краплях.

Спосіб вживання пишеться державною чи іншими мовами відповідно до Закону України "Про мови," забороняється обмежуватися загальними вказівками: "внутрішнє," "зовнішнє", "відомо" тощо.

№ лікарської форми
індивідуального виготовлення _____
_____ Штамп аптеки

Прийняв _____ Виготовив _____

Перевірив _____ Відпустив _____

Додаток №2
до Правил виписування рецептів на лікарські засоби та виробу
медичного призначення, затверджених наказом МОЗ України
від 30.06.94. №117.

Прізвище, ініціали та вік хворого _____
Адреса хворого та номер медичної картки
амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаного
лікарського засобу _____ Номер рецепта

№ _____ " _____ " _____ 200-р.
(дата виписки рецепта)

_____ лінія відриву

Форма рецептурного бланка №2 (Ф-2) для виписування лікарських засобів безплатно, з оплатою 50% і таких, що підлягають предметно - кількісному обліку (розмір 105 x 150)

Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу по ЗКУД
Код закладу по ЗКПО
Медична документація ф-2

РЕЦЕПТ

Номер рецепта № _____
" ____ " _____ 200 - р.
(дата виписки рецепта)

За повну вартість	Безплатно	Оплата 50%
-------------------	-----------	------------

Прізвище, ініціали і вік хворого _____
Адреса хворого та номер медичної
картки амбулаторного хворого _____
Прізвище, ініціали лікаря _____
Рр.: _____

Підпис та особиста печатка лікаря
(розбірливо)

Печатка лікувального
закладу

Додаток №3
до Правил виписування рецептів на лікарські засоби та вироби
медичного призначення, затверджених наказом МОЗ України від
30.06.94. №117

Форма спеціального рецептурного бланка №3 (ф-3) для
виписування наркотичних лікарських засобів

Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу по ЗКУД
Код закладу по ЗКПО
Медична документація ф-3

РЕЦЕПТ

На право одержання наркотичного лікарського засобу
Серія _____ № _____
" ____ " _____ 200 - р.

Прізвище, ініціали і вік хворого _____

Адреса хворого та номер медичної
картки амбулаторного хворого _____
Прізвище, ініціали лікаря _____
Rp.: _____

Підпис та особиста печатка лікаря
(розбірливо)

Печатка лікувального
закладу

Рецепт залишається в аптеці
Документ особливого обліку

Додаток №4
до Правил виписування рецептів на лікарські засоби та виробу
медичного призначення, затверджених наказом МОЗ України
від 30.06.94 №117

§ 6. Найважливіші рецептурні скорочення

vv	ana	По, порівну
ac., acid.	acidum	Кислота
amp.	ampulla	Ампула
aq.	aqua	Вода
aq. destill.	aqua destillata	Дистильована вода
but.	butyrum	Масло (тверде)
comp., cps., cpt.	compositus (a, um)	Складний (а, е)
D.	Da. Detur. Dentur.	Видай. Хай буде видано. Хай будуть видані
D. S.	Da. Signa. Detur. Signetur.	Видай. Познач Хай буде видано позначено
D. t. d.	Da (Dentur) tales doses.	Видай (хай будуть видані) такі дози.
dil.	dilutus	Розбавлений
div. in p. aeq.	Divide in partes aequales.	Розділи на рівні частини
extr.	extractum	Екстракт, витяжка
f.	Fiat (fiant)	Хай утвориться
fl.	flos	Квітка
fol.	folium	Листок
gttm.	guttam (однина) guttas (множина)	Краплю Крапель
hb.	herba	Трава

inf. in ampull. in tab. lin. liq. M. pil. M.	infusum in ampullis in tabulettis linimentum liquor massa pilularum Misce. Misceatur.	Настій В ампулах В таблетках Рідка мазь Рідина Пілюльна маса Змішай. Хай буде змішано.
N. ol. p.aeq. past. pil. ppt., praec. pulv. q.s. r., rad. Rp. Rep.	numero oleum partes aequales pasta pilūla praecipitatus pulvis quantum satis radix Recipe Repete. Repetetur.	Числом Олія (рідка) Рівні частини Паста Пілюля Осаджений Порошок Скільки треба Корінь Візьми Повтори. Хай буде повторено.
rhiz. S.	Rhizoma Signa. Signetur.	Кореневище Познач. Хай буде позначено.
s. sem. simpl. sir. Sol. Steril	Seu Semen Simplex Sirūpus Solutio Steriliza. Sterilisetur.	Або Насіння Простий Сироп Розчин Простерилізуй Простерилізувати
supp. tab. t-ra, tinct., tct. ung. vitr.	Suppositorium Tabuleta Tinctura Unguentum vitrum	Свічка Таблетка Настойка Мазь Склянка

§ 7. Поняття про дози.

Кількість ліків, які приймаються за один раз або за одну добу, називається дозою (*dosis*). За характером дії на організм розрізняють дози терапевтичні, токсичні й летальні - *dosis therapeutica*, *dosis toxica*, *dosis letalis*.

Терапевтичною вважають таку дозу препарату, яка забезпечує лікувальний ефект. Лікарі у повсякденній практиці звичайно користуються середніми терапевтичними дозами. Максимально допустимі лікувальні дози, які використовують порівняно рідко, називаються вищими терапевтичними. Вищі разові й добові дози для отруйних і сильнодіючих препаратів наведено у XI Державній Фармакопії (ДФ XI). Дози, що зумовлюють отруєння, називаються токсичними; дози, які спричиняють смерть - летальними (смертельними).

Розрізняють такі дози: на один прийом, разові (*pro dosi*), на добу (*pro die*), ударні (збільшена доза на перший прийом), курсові (на курс лікування).

Усі лікарські форми діляться на дозовані (поділені - *divisi*) і не дозовані (неподілені - *indivisi*). До дозованих належать лікарські форми, призначені для прийому всередину (*ad usum internum*, або *pro usu interno*) - порошки, таблетки, драже, свічки, краплі, настої, відвари, мікстури, також для ін'єкцій (*pro injectionibus*) - підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних тощо.

Недозовані лікарські форми звичайно призначаються для зовнішнього використання (*ad usum externum*). Це присипки або недозовані порошки, мазі й пасти, розчини, настої й відвари для зовнішнього користування.

Лікарські форми

Лікарські форми поділяються на тверді, рідкі і м'які.

§ 8. Тверді лікарські форми.

Порошки (*Pulveres*).

Порошки - *pulveres* (порошок - *pulvis*, род. відмінок однини - *pulveris*). Порошком називається тверда лікарська форма для внутрішнього та зовнішнього застосування, яка володіє властивостями сипкості. За ступенями подрібнення розрізняють такі види порошків:

1) грубий (*pulvis grossus*), часточки якого можна розрізнити неозброєним оком (від 0,5 до 1 мм);

2) дрібний (*pulvis subtilis*), часточки якого ледве можна відчуту при розтиранні між пальцями;

3) щонайдрібніший (*pulvis subtilissimus*), при розтиранні якого між пальцями не відчувається часточок. Консистенція порошку залежить від розмірів отворів у ситі, через яке його просіюють.

Порошки бувають прості (*pulveres simplices*), тобто такі, що складаються з однієї лікарської речовини, і складні (*pulveres compositi*), до складу яких входить 2 інгредієнта і більше. Розрізняють порошки дозовані (*pulveres divisi*), тобто поділені на окремі дози, і недозовані (*pulveres indivisi*) - неподілені.

Дозовані порошки (*Pulveres divisi*).

Дозовані порошки (*pulveres divisi*) призначають для внутрішнього застосування. Маса таких порошоків повинна бути не менше ніж 0,1г і не більше ніж 1г. Якщо в дозованих порошках виписують лікарські речовини в кількостях до 0,1г, то для збільшення маси порошку додають цукор буряковий або тростинний (*saccharum*) чи цукор молочний (*saccharum lactis*) в кількості 0,2 і 0,3г. Приписують дозовані порошки в кількості не менше ніж 3, звичайно 6,10,12 і рідше - більше. Для упаковки порошоків використовують папір для писання; леткі та гігроскопічні речовини відпускають у вошеному папері (*in charta cerata*) або парафінованому (*in charta paraffinata*). Це треба вказати в рецепті. Під час приписування простих дозованих порошоків у рецепті вказують назву лікарської речовини та її разову дозу, потім кількість виписаних доз (*Da tales doses*) і спосіб уведення порошку.

Приклад:

Візьми: Амідопірину 0,3

Видай таких доз числом 10.

Познач. По 1 порошку

тричі на добу.

Rp.: Амідопірині 0,3

Da tales doses

numero 10

Signa. По 1 порошку

тричі на добу.

У разі приписування складних дозованих порошоків вказують назву всіх інгредієнтів, які входять до їх складу. Після цього вказують на необхідність змішати та виготовити порошок (*Misce fiat pulvis*) і на число доз, які треба видати (*Da tales doses...*).

Приклад:

Візьми: Анальгін

Амідопірину по 0,25

Rp.: Анальгін

Амідопірині aa 0,25

Видай таких доз числом 12.
Познач. По 1 порожку тричі
на добу.

Misce, fiat pulvis.
Da tales doses numero 12
Signa. По 1 порожку
тричі на добу.

Порошки, які мають неприємний смак або запах, гігроскопічні речовини, а також ті, що впливають на слизові оболонки і тканини зуба, приписують у желатинових капсулах.

Капсули (Capsulae)

Капсули желатинові (capsulae gelatinosae, Abl. pl. - in capsulis gelatinosis) бувають м'які або еластичні (capsulae molles, s. elasticae), тверді (capsulae durae) і з кришками (capsulae operculatae). Желатинові капсули мають кулеподібну, яйцеподібну і довгасту форму, вміщують від 0,1 до 1,5г лікарської речовини.

Капсула з кришечкою має вигляд циліндрів, які вільно входять один в один, щільно прилягаючи один до другого.

Під час приписування порошоків у желатинових капсулах про це потрібно повідомити в subscriptio.

Приклад:

Візьми: Заліза відновленого 1,0
Видай таких доз числом 15
У желатинових капсулах.
Познач. По 2 капсули 4
рази на добу після їди

Rp: Ferri reducti 1,0
Dentur tales doses
Numero 15 in capsulis
gelatinosis.
Signa. По 2 капсули
4 рази на добу після їди.

Таблетки (Tablettae)

Таблетки - tabulettae (однина - tabuletta, род. відмінок однини - tabulettae, род. відмінок множини tabulettarum, Abl. pl. - in tabulettis) - тверда дозована лікарська форма, яку одержують на фармацевтичних підприємствах шляхом пресування лікарських і допоміжних речовин. Виготовляють таблетки за стандартними приписами, тобто вони є офіційними.

Таблетки випускають різної величини й форми (круглі, овальні, плоскі, двоопуклі тощо). Ця лікарська форма призначена найчастіше для внутрішнього застосування, інколи і для зовнішнього та імплантації. Маса таблетки для внутрішнього застосування повинна перевищувати 1г. Маса таблетки для зовнішнього використання може бути 1г і більше. З таких

таблеток найчастіше готують розчин відповідної концентрації. Під час виготовлення таблеток як формоутворюючий засіб (наповнювач) використовують карбонат, тальк, какао, розчин желатину, тощо. Таблетки є зручною лікарською формою завдяки точності дозування, легкості їх приймання, частковому маскуванню неприємного смаку й запаху тощо.

Під час виписування таблеток після назви інгредієнтів зазначають разову дозу, наповнювач (конституенс) не вказують. У приписці наводять число доз, що треба видати.- *Da tales doses N* і вказують лікарську форму - *in tabulettis*.

Наприклад, рецепт на вікасол, разова доза якого становить 0,015, має такий вигляд:

Візьми: Вікасолу 0,015
Видай таких доз числом
20 у таблетках.
Познач. По 1 таблетці тричі
на добу. тричі на добу.

Rp.: Vikasoli 0,015
Da tales doses numero
20 in tabulettis.
Signa. По 1 таблетці

Так само виписують складні таблетки.

Таблетки простіше виписувати як готову лікарську форму. У цьому разі перелік інгредієнтів починають із назви форми.

Приклад:

Візьми: Таблетки мепротану 0,2
числом 20.
Видай. Познач. По 1
таблетці двічі на добу.

Rp.: Tabulettas
Meprotani 0,2
numero 20.
Da. Signa. По 1
таблетці двічі на добу.

Деякі складні таблетки випускаються промисловістю із власними назвами, що часто складаються з окремих складів назв їх компонентів. Такі таблетки належать до патентованих. Виписують їх як готову лікарську форму, дози не вказують. Патентовані таблетки піраміналу, які містять амідопірин (0,25), кофеїн (0,03) і фенобарбітал (0,02), виписують так.

Приклад:

Візьми: Таблетки піраміналу
числом 6.
Видай. Познач. По 1
таблетці при зубному болю.

Rp.: Tabulettas Pyraminali
numero 6.
Da. Signa. По 1 таблетці
при зубному болю.

Глосети
(Glossetae).

Назва "glosseta" походить від грец. glossa - язик.

Це невеликі таблетки, що призначаються - сублингвально, тобто під язик.

Наприклад, виписати 20 глосет стерандрила (Sterandrillum) по 0,02г для прийому по 1 глосеті під язик.

Rp.: Glosso - Sterandrili 0,02

Da tales doses numero 20

in glossettis.

S. По 1 глосеті під язик.

Гранули.
(Granulae).

Гранули (granulae, в однині - granula, род. відмінок однини granulae, род. відмінок множини granularum) це тверда лікарська форма у вигляді однорідної частинки розміром 0,2-0,3 мм (крупинки та зернятка кулястоциліндричної або неправильної форми). Гранули призначаються для внутрішнього вживання) виготовляються на заводах. Виписуються скороченим способом із зазначенням загальної кількості.

Наприклад, виписати 100г гранул гліцерофосфату (Glycerophosphas) для прийому по 0,5 чайної ложки тричі на день.

Rp.: Granularum Glycerophosphatis 100,0

Da. Signa. По 0,5 чайної ложки тричі на день.

Драже
(Dragee).

Драже (dragee) - тверда лікарська форма для внутрішнього застосування, яку одержують шляхом багаторазового нашарування (дражування) лікарських і допоміжних речовин на цукрові гранули (крупку).

До складу драже входять лікарські та допоміжні речовини. Драже повинні мати правильну кулеподібну форму. Поверхня їх має бути гладенькою і однорідною за забарвленням. Маса драже не повинна перевищувати 1г. Драже, як і таблетки, є зручною лікарською формою завдяки точності дозування, легкості прийому та зберігання, частковому маскуванню неприємного смаку й запаху. Готують цю лікарську форму на фармацевтичних підприємствах. При виписуванні драже після Rp. вказують назву лікарської форми.

Приклад:

Візьми: Драже аміназину 0,025

Видай таких доз числом 30.

Познач. По 1 драже тричі

на добу.

Rp.: Dragee Aminazini 0,025

Da tales doses numero 30

Signa. По 1 драже тричі

на добу.

Карамелі

(Caramel)

Це тверда дозована форма виробничого виготовлення на основі змішування лікарських речовин з цукром або з патокою. Застосовується сублінгвально (sub + lingua) та суббукально (sub + bucca) для лікування захворювання слизової оболонки ротової порожнини та ясен.

Наприклад, виписати 20 карамелей декаміну (Decaminum) по 0,00015 для прийому по 1 карамелі під язик 4 рази на день.

Rp.: Caramel Decamini 0,00015

numero 20

Da. Signa. По 1 карамелі

під язик 4 рази на день.

Пастилки.

(Trochisci).

Це тверда дозована лікарська форма, виготовлена у промисловості шляхом змішування лікарських речовин із цукром і слизом. Застосовується для лікування патологій слизової оболонки ротової порожнини (сублінгвально) та захворювань травного тракту (всередину).

Наприклад, виписати 10 пастилок дрилл (Drill) для прийому по одній пастилці двічі - тричі на день, тримати в ротовій порожнині до повного розсмоктування.

Rp: Trochisci Drill numero 10.

Da. Signa. По 1 пастилці двічі - тричі

на день, тримати в роті до повного

розсмоктування.

Плівка лікарська

Це тверда дозована лікарська форма, яка виготовлена в промисловості у вигляді полімерної плівки. Прикладається до слизової оболонки ясен верхньої щелепи для забезпечення повільного та довгого надходження лікарського препарату. В офтальмології застосовуються

плівки для очей (*Membranulae ophthalmicae*), що замінюють краплі. Наприклад, виписати 10 плівок тринітролонгу (*Trinitrolongum*) по 0,001г, прикріпити 1-2 плівки в ділянці малих кутніх зубів верхньої щелепи.

Rp: *Trinitrolongi* 0,001 numĕro 10.
Da. Signa. Прикріпити 1-2 плівки в ділянці малих кутніх зубів верхньої щелепи.

Збір лікарський (*Species*)

Це суміш кількох видів подрібненої чи цільної лікарської сировини в паперовій упаковці. Офіційний лікарський засіб виписується скороченим способом, магістральний - розгорнутим. Назви зборів виписуються у множині, наприклад, *specierum antiasthmaticarum*, *specierum amararum*, *specierum sedatovgrum*. Застосовується для виготовлення настоїв та відварів, які можуть вживатися всередину (дозується ложками, мензурками, стаканами) та зовнішньо.

Наприклад, виписати 10 г грудного збору (*Species pectorales*). При вживанні настояти 10г грудного збору у стакані гарячої води і приймати по 2 - 3 столові ложки двічі - тричі на день.

Rp.: *Specierum pectoralium* 100,0 (Офіційний збір)
Da. Signa. Настояти 1 столову ложку в стакані гарячої води і приймати по 2 - 3 столові ложки двічі - тричі на день.

Виписати 100г збору, що містить листя евкаліпту (*folium Eucalypti*), листя шалфею (*folium Salviae*), квіти ромашки (*flos Chamomillae*), взяті у співвідношенні 1:2:2. Одну столову ложку збору настояти у стакані окропу і застосовувати для полоскання горла.

Rp.: *Foliorum Eucalypti* 20,0 (Магістральний збір)
Foliorum Salviae
Florum Chamomillae aa 40,0
Misce, fiant species.
Da. Signa. Настояти 1 столову ложку збору в стакані окропу.
Застосовувати для полоскання горла.

Присипки (Aspersiones)

Присипки (aspersiones) - найпоширеніший різновид недозованих порошків (pulveres indivisi). Призначають для зовнішнього застосування. Під час виписування, вихідною величиною у розрахунку рецепта є терапевтична концентрація лікарської речовини, яка виражається у відсотках від загальної маси присипки. Наповнювачем для присипок служать картопляний або пшеничний крохмаль (Amylum) чи тальк (Talcum). Виписуються присипки у кількості від 5 до 100г.

Приклад:

Візьми: Присипки анестезину
75% - 10,0

Видай. Познач. Наносити
на уражені ділянки шкіри.

Rp.: Aspersionis
Anaesthesini 75% - 10,0

Da. Signa. Наносити
на уражені ділянки шкіри.

Цей самий рецепт можна виписувати в розгорнутій формі:

Візьми: Анастезину 7,5

Крохмалю 2,5

Змішай, хай утвориться
порошок найдрібніший.

Видай. Познач. Наносити
на уражені ділянки шкіри.

Rp.: Anaesthesini 7,5

Amyli 2,5

Misce, fiat pulvis
subtilissimus.

Da. Signa. Наносити
на уражені ділянки шкіри.

Гірчичники (Charta sinapisata)

Це аркуш паперу, вкритий тонким шаром порошку знежиреного насіння гірчиці. Виписують цю офіцінальну форму скороченим способом.

Rp.: Chartae sinapisatae numero 10.

Da. Signa. Намочити у теплій воді,

Застосовувати зовнішньо на непошкоджену шкіру.

Олівець (Stilus, варіант stylus).

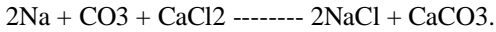
Тверда лікарська форма у вигляді циліндра із загостреним або круглястим кінцем, застосовується зовнішньо. У медичній промисловості виписується, наприклад, кровоспинний олівець (Stilus haemostaticus) та ментоловий (Stilus Mentholi).

Rp.: Stili Mentholi numero 3

Da. Signa. Зовнішньо для натирання шкіри
у скроневій ділянці при мігрені.

Зубні порошки.
(Pulveres dentifrici).

Зубний порошок (pulvis dentifricus) - порошок білого кольору, основним компонентом якого є кальцію карбонат. Для одержання щонайдрібнішого порошку крейди використовують метод хімічного (praecipitatio):

Крім одержуваного у такий спосіб *Calcii carbonas praecipitatus*, до складу зубних порошків входять ефірні олії (м'ятна, гвоздична, евкالیптова, анісова), які надають їм приємного запаху і дезодоруючих властивостей. Зубні порошки діляться на гігієнічні й лікувально - профілактичні.

Приклади приписів зубних порошків:

Візьми: Кальцію карбонату осажденного 20,0	Rp.: <i>Calcii carbonatis praecipitati 20,0</i>
Магнію карбонату основного 5,0	<i>Magnesii subcarbonatis 5,0</i>
Олії м'яти перцевої 10 крапель	<i>Olei Menthae piperitae gtts x</i>
Змішай, хай утвориться порошок найдрібніший.	<i>Misce, fiat pulvis subtilissimus</i>
Видай. Познач. Зубний порошок.	<i>Da. Signa. Зубний порошок.</i>

Візьми.:	Rp.:
Натрію гідрокарбонату 93,0	<i>Natrii hydrocarbonatis 93,0</i>
Натрію тетраборату 5,0	<i>Natrii tetraboratis 5,0</i>
Олії м'яти перцевої 1мл	<i>Olei Menthae piperitae 1ml</i>
Ментолу 0,2	<i>Mentholi 0,2</i>
Змішай, щоб утворився порошок найдрібніший.	<i>Misce, fiat pulvis subtilissimus.</i>
Видай. Познач. Зубний порошок.	<i>Da. Signa. Зубний порошок.</i>

Візьми.: Кислоти борної 20,0	Rp.: <i>Acidi borici 20,0</i>
Крохмалю 60,0	<i>Amyli 60,0</i>
Хініну гідрохлориду 0.01	<i>Chinini hydrochloridi 0,01</i>
Сахарину 0,1	<i>Saccharini 0,1</i>
Ваніліну 0,5	<i>Vanilini 0,5</i>
Змішай, хай утвориться порошок найдрібніший.	<i>Misce, fiat pulvis subtilissimus.</i>

Видай. Познач. Кислий
зубний порошок при
лужній реакції слини.
Застосовувати двічі на
тиждень.

Da. Signa. Кислий
зубний порошок
при лужній реакції
слини. Застосовувати
двічі на тиждень.

Візьми.: Кальцію гідрокарбонату
осадженого 70,0
Хініну сульфату 3,0
Мила медичного 0,2
Сахарину 0,1
Олії м'яти перцевої
20 крапель
Змішай, нехай утвориться
порошок найдрібніший.
Видай. Познач. Лужний
зубний порошок при
кислій реакції слини.
Застосовувати двічі на тиждень.

Rp.:Calcii hydrocarbonatis
praecipitati 70,0
Chinini sulfatis 3,0
Saponis medicinalis 0,2
Saccharini 0,1
Olei Menthae
piperitae guttas xx
Misce, fiat pulvis
subtilissimus.
Da. Signa. Лужний
зубний порошок при
кислій реакції слини.
Застосовується двічі на тиждень.

§ 9. Рідкі лікарські форми.

Розчини (Solutiones)

Розчини - solutiones (однина - solutio, род. відмінок однини - solutionis) - являють собою рідку лікарську форму, яка утворюється шляхом розчинення твердих лікарських речовин або рідини в розчиннику. Як розчинник найчастіше використовують дистильовану воду. (Aqua destillata), рідше - етиловий спирт (Spiritus aethylicus) 95%, 90%, 70% та 40%, гліцерин (Glycerinum) та рідкі олії: персикову (Oleum Persicorum), оливкову (Oleum Olivarum), мигдальну (Oleum Amygdalarum), вазелінову (Oleum Vaselini). Розчини повинні бути прозорими і не мати осаду.

Розчини діляться на дозовані (для прийому всередину та для ін'єкцій) і недозовані (для зовнішнього застосування).

Розчини для внутрішнього застосування (Solutiones ad usum internum)

Виписуючи розчини для внутрішнього застосування, лікар повинен виходити з разової дози препарату і загальної кількості прийомів. Розчинники виписуються розгорнутим і скороченим способом.

Приклад виписування розчину розгорнутим способом:

Візьми: Кальцію хлориду 18,0
Води дистильованої до 180мл
Змішай. Видай. Познач.
По 1 столовій ложці тричі
на добу.

Rp.: Calcii chloridi 18,0
Aquae destillatae ad 180 ml
Misce. Da. Signa. По 1
столовій ложці тричі на
добу.

Прийменник "ad" означає "до". Застосовують його при виписуванні рецептів у тому разі, коли сумарна доза basis перевищує 1мл. При цьому constituents додають до загальної кількості розчину, враховуючи масу basis.

Наведений розчин може бути виписаний також у скороченому вигляді як готова лікарська форма.

Приклад:

Візьми: Розчину кальцію
хлориду 18,0 - 180мл
Видай. Познач, По 1 столовій
ложці тричі на добу.

Rp.: Solutionis Calcii
chloridi 18,0 - 180 ml
Da. Signa. По 1
столовій ложці тричі на добу.

Спиртові та олійні розчини, як і водні, виписують у розгорнутій і скороченій формах. Проте на відміну від водних розчинів під час виписування олійних і спиртових розчинів у скороченій формі обов'язково вказують його характер: спиртовий (spirituosae) чи олійний (oleosae).

Краплі для приймання всередину (Guttae ad usum internum).

Краплі - guttae (однина - gutta, род. відмінок однини - guttae). Розчини для прийому всередину можуть дозуватися не лише ложками, а й краплями.

Кількість крапель у різних речовинах (мл).

Кількість Крапель	Вода дистильована	Спирт етиловий 70%	Настойки (в середньому)	Ефір медичний
5	0,25	0,1	0,1	0,08
10	0,5	0,2	0,2	0,16
20	1,0	0,4	0,4	0,33
50	2,5	1,0	1,0	0,82
60	3,0	1,2	1,2	1,0

Приклад:

Виписати розчин атропіну сульфату (*Atropini sulfas*) у краплях на 10 прийомів. Разова доза - 0,0005 мл. Розраховують так. Сумарна доза ліків становитиме $0,0005 \times 10 = 0,005$. Якщо величина одноразового прийому ліків складає 10 крапель, то разова доза *constituens* дорівнюватиме 0,65 мл. сумарна - $0,5 \text{ мл} \times 10 = 5 \text{ мл}$. Отже, рецепт матиме такий вигляд:

Візьми: Атропіну сульфату 0,005	Rp.: <i>Atropini sulfatis</i> 0, 005
Води дистильованої 5 мл	<i>Aquae destillatae</i> 5 ml
Змішай. Видай. Познач.	Misce.
По 10 крапель на прийом тричі на добу.	Da. Signa. По 10 крапель тричі на добу.

Новогаленові препарати (*Praeparata neogalenica*)

у формі крапель для вживання всередину призначають також новогаленові (неогаленові) препарати, які отримують шляхом спеціальної обробки рослинної сировини. Вони являють собою спиртові, ефірні або водні витяжки з рослин. Ці препарати, на відміну від галенових, чистіші, мають менше баластних речовин, тому деякі з них можуть уводитись і парентерально.

Новогаленові препарати є офіційними, їх виписують як настойки.

Rp.: *Lantosidi* 15 ml
Da. Signa. Вживати
по 15 крапель тричі на день.

Настойки (*Tincturae*)

Настойки - *tincturae* (однина - *tinctura*, род. відмінок однини - *tincturae*) є прозорою, забарвленою спиртовою, спиртоводною чи спиртоєфірною витяжкою з рослинної сировини.

Настойки виготовляють на хіміко-фармцевтичних заводах шляхом настоювання (мацерації), витіснення (перколяції) або розчиненням екстрактів. При виготовленні сильнодіючих настоек з однієї вагової частини рослинної сировини одержують 10 об'ємних частин настойки. У разі виготовлення несильнодіючих настоек це співвідношення дорівнює 1:5. Усі настойки є офіційними.

Приклади:

Виписати просту настойку опію (*Tinctura Oprii simplex*), разова доза - 5 крапель.

Приклади:

Візьми: Настойки опію
простої 5 мл Видай. Познач.
По 5 крапель
на прийом.

Rp.: Tincturae Opīi
simplicis 5 ml
Da. Signa. По 5
крапель на прийом.

Виписати суміш, яка складається з настоек конвалії звичайної (Tinctura Convallariae) та собачої кропиви (Tinctura Leonuri). Разова доза 15 крапель.

Візьми: Настойки конвалії
Настойки собачої кропиви
по 15 мл
Змішай. Видай, Познач.
по 30 крапель тричі на добу.

Rp.: Tincturae Convallariae
Tincturae Leonuri
aa 15 ml
Misce. Da. Signa.
По 30 крапель тричі на добу.

Екстракти (Extracta)

Екстракти - extracta (однина extractum, род. відмінок однини - extracti) - є концентрованими витяжками з рослинної сировини. Екстракти, як і настойки, готують методом мацерації та перколяції з використанням тих самих речовин. За консистенцією розрізняють такі види екстрактів: рідкі (extracta fluida), густі (extracta spissa) і сухі (extracta sicca). Рідкий екстракт призначають у краплях, сухий і густий - у порошках, свічках, пілюлях та інших формах.

Приклад:

Виписати рідкий екстракт глоду колючого (Extractum Crataegi fluidum), разова доза - 30 крапель.

Візьми: Екстракту глоду рідкого 25 мл
Видай. Познач, По 30 крапель
тричі на добу до їди.

Rp.: Extracti Crataegi fluidi 25 ml
Da. Signa. По 30 крапель тричі на добу
до їди.

Настої і відвари (Infusa et decocta).

Настої - infusa (однина - infusum, род. відмінок однини - infusi) і відвари - decocta (однина - decoctum, род. відмінок однини - decocti) - рідкі лікарські форми, водні витяжки із рослинної лікарської сировини. Настої, як правило, готують із частин рослин, діюче начало яких легко

екстрагується (листки - folia, трава -herba, квітки -flores). Відвари звичайно готують із коренів (radix), кореневищ (rhizoma), кори (cortex) та щільних листків.

Для приготування настоїв і відварів рослинну сировину подрібнюють, заливають водою кімнатної температури і нагрівають на киплячій водяній бані, часто помішуючи, протягом 15 хв. (настої) або 10 хв. (відвари) й фільтрують.

Настої і відвари призначають як для внутрішнього, так і для зовнішнього застосування (полоскання, ванночки, аплікації). У разі призначення їх у середину дози визначають ложками (столовою, чайною, десертною). Зберігають настої і відвари 3-4 доби в прохолодному місці.

Рецепт починається з назви лікарської форми (Infusi, Decocti), потім указують частину рослини, з якої треба приготувати настій або відвар, і назву рослини. Після цього вказують сумарну дозу рослинної сировини і загальну кількість настою для прийому.

Припустимо. Що треба виписати настій з листків наперстянки (folia Digitalis); разова доза - 0,05 мл, для прийому столовими ложками. Сумарна доза вираховується так: $0,05 \times 12 = 0,6$ мл; загальна кількість настою - $15 \text{ мл} \times 12 = 180 \text{ мл}$.

Приклади:

Візьми: Настою листків
наперстянки з 0,6 - 180 мл

Видай. Познач. По 1 столовій
ложці 6 разів на добу.

Rp.: Infusi foliorum

Digitalis ex 0,6 - 180 ml

Da. Signa. По 1 столовій
ложці 6 разів на добу.

Рецепт на відвар листків мучниці (foliorum Uvae ursi; разова доза - 1,5) має такий вигляд:

Візьми: Відвару листків мучниці
з 18,0 - 180 мл

Видай. Познач. По 1 столовій
ложці тричі на добу.

Rp.: Decocti foliorum

Uvae ursi ex

18,0 - 180 ml

Da. Signa. По 1

столовій ложці тричі на добу.

Емульсії

(Emulsa)

Емульсії - emulsa (однина - emulsum, род. відмінок однини - emulsi) - це рідка лікарська форма, в якій нерозчинні у воді рідини (жирні олії, бальзами) перебувають у завислому стані у вигляді найдрібніших часточок. Це двофазна система, в якій розрізняють дисперсну фазу (жир) і дисперсне середовище (воду), які взаємно нерозчинні. Зовні емульсія

нагадує молоко. За способом приготування розрізняють два види емульсій - олійні (Emulsa oleosa) і насінневі (Emulsa seminalia). Останні зараз майже не використовуються.

Приклади:

Виписати 100 мл емульсії з рицинової олії (Oleum Ricini), розова доза - 10 мл. Призначити на 1 прийом протягом 30 хв.

Візьми: Олії рицинової 10 мл Rp.: Olei Ricini 10 ml

Желатози 5,0 Gelatosae 5.0

Води дистильованої Aquae destillatae

до 100 мл ad 100 ml

Змішай, нехай утвориться Misce, fiat emulsum.

емульсія. Da. Signa. Прийняти

Видай. Познач. Прийняти протягом 30 хв.

протягом 30 хв.

Цей самий рецепт може бути виписаний у скороченому вигляді.

Візьми: Емульсії олії рицинової Rp.: Emulsi olei Ricini

10 мл - 100 мл 10 ml - 100 ml

Видай. Познач. Прийняти Da. Signa. Прийняти

протягом 30 хв. протягом 30 хв.

У вигляді емульсій можуть бути виписані речовини з неприємним смаком і запахом (рицинова олія, риб'ячий жир), що зручно для педіатричної практики. Додаючи до емульсій тверді лікарські речовини, можна також замаскувати їх неприємний смак і запах.

Суспензії (Suspensiones)

Суспензії - suspensiones (однина - suspensio, род. відмінок однини - suspensionis) - це рідка лікарська форма, в якій дрібні нерозчинні лікарські речовини (порошки) змішуються з водою, жирними оліями, гліцирином або з іншими рідинами. Від колоїдів вони відрізняються більшими розмірами зважених частинок (більше ніж 0,1 мк). Ця лікарська форма призначається всередину, парентерально та зовнішньо. Наприклад, виписати 100,0 суспензії, що містить 1% окситетрацикліну (Oxytetracyclinum). Призначити по 1 чайній ложці тричі на день.

Rp.: Oxytetracyclini 1,0

Olei Amygdalarum ad 100,0

Misce, fiat suspensio.

Da. Signa. По 1 чайній ложці
Тричі на день.

Мікстури (Mixture)

Мікстури - *mixture* (однина - *mixture*, род. відмінок однини-*mixture*). Мікстурою (від лат. *miscere* - змішувати) називається рідка лікарська форма, що утворюється шляхом розчинення однієї чи кількох твердих речовин або змішування між собою двох чи кількох рідин (розчинів, настоїв, екстрактів, слизу тощо). Мікстури бувають прозорими, каламутними і з осадом.

Призначаються мікстури як всередину, так і зовнішньо.

Наприклад, необхідно виписати мікстуру, що містить калію бромід (*Kalii bromidum*) та натрію бромід (*Natrii bromidum*), разова доза кожного по 0,1 та кодеїну фосфат (*Codeini phosphas*) разова доза 0,015, для прийому столовими ложками. Сумарні дози бромідів становлять $0,1 \times 12 = 1,2$, кодеїну фосфату - $0,015 \times 12 = 0,18$, загальна кількість мікстури $15 \text{ мл.} \times 12 = 180 \text{ мл.}$

Rp.: *Kalii bromidi*
Natrii bromidi aa 1,2
Codeini phosphatis 0,18
Aquae destillatae ad 180 ml
Misc. Da. Signa. По 1 столовій ложці
На прийом тричі на день.

Для поліпшення смаку інколи в мікстури додається солодкий сироп, звичайно цукровий (*Sirupus simplex*) в кількості 5-20%.

Rp: *Liquoris Ammonii anisati* 1,25 ml
Sirupi simplicis 12 ml
Aquae destillatae ad 60 ml
Misc. Da. Signa. По 1
чайній ложці тричі на день.

Слизи (Mucilagines)

Слизи - *mucilagines* (однина - *mucilago*, род. відмінок однини-*mucilaginis*) - це густі рідини, що являють собою гідрофільні колоїди. Їх отримують шляхом обробки водою деяких рослин, багатих на слиз (корінь алтею - *Radix Althaeae*, насіння льону - *Semina Lini* тощо), камедей (аравійська камедь - *Gummi arabicum*, абрикосова камедь - *Gummi Armeniacaе*), крохмаль (*Amylum*).

Слизи додаються до мікстур у кількості 20 - 50 %. Крім того, слизи використовують у мікстурах, що містять речовини подразнювальної дії, вони мають здатність вкривати слизові оболонки тонкою плівкою та запобігати таким чином подразненню.

Наприклад, виписати мікстуру, що містить нітрат вісмуту (Bismuthi subnitratis), разова доза 0,1 з додаванням слизу з кореня алтею (Radix Althaeae) в кількості 30% для прийому всередину столовими ложками:

Rp.: Bismuthi subnitratis 6,0
Mucilaginis Althaeae 60,0
Aquae destillatae ad 180 ml
Misce. Da. Signa. По 1 столовій ложці
тричі на день. Перед вживанням
збовтати.

Rp.: Infusi Adonidis vernalis 6,0 - 180 ml
Natrii bromidi 6,0
Codeini phosphatis 0,18
Misce. Da. Signa. По 1 столовій ложці
тричі на день.

Бальзами (Balsama)

Бальзами - balsama (однина - balsamum род. відмінок однини - balsami) - це рідини з приємним запахом, що отримують із рослин. Вони містять ароматичні безазотисті речовини, ефірні олії, смоли, альдегіди та інші сполуки.

Rp.: Balsami Tolutani 1,25
Sacchari 60,0
Aquae destillatae ad 100 ml
Misce. Da. Signa. По 1 чайній ложці
тричі на день.

Rp.: Balsami contra pertussim 30 ml
Da. Signa. По 10 крапель тричі на день.

Ковтки (Haustus, Tragi)

Ковтки - haustus (однина - haustus, род. відмінок однини - haustus) gorgée (gorgйе - франц. незмінне), tragus (однина - tragus, род. відмінок однини - tragi), - це рідкі лікарські форми, які призначені для одноразового прийому всередину (на один ковток).

Rp.: Haustus extracti Filicis maris spissi 50,0
Da. Signa. На 1 прийом

Лимонади
(Limonata)

Лимонади - limonata (однина limonatum, род. відмінок однини - limonati) - це солодкі підкислені рідини, які вживають всередину. Вони виготовляються ex tempore шляхом розчинення у воді простих сиропів та кислот (соляної, лимонної, виннокам'яної, фосфорної або молочної).

Rp.: Limonati Hydrochloridi 500 ml

Da. Signa. По 1 столовій ложці тричі на день при ахілії

Напої
(Potiones)

Напої - potiones (однина - potio, род. відмінок однини - potionis) - рідка лікарська форма, до складу якої входять активні речовини, вода та різноманітні сиропи.

Rp.: Potionis alcoholisatae cum Rheo 150 ml

Da. Signa. По 1 столовій ложці двічі на день.

Магми
(Magmata)

Магми - magmata (однина magma, род. відмінок однини - magmatis) - це суспензії, які містять велику кількість нерозчинних у воді речовин (магнезія, вісмут та ін.).

Rp.: Magmatis Magnesiі 100,0

Da. Signa. По 1 столовій ложці при гіперацидному гастриті.

Аерозолі
(Aerosola)

Аерозолі - aerosola (однина - aerosolum, род. відмінок однини - aerosoli) - нова перспективна лікарська форма, що швидко завоювала популярність у стоматологів. Спосіб нанесення на слизові оболонки лікарських речовин у вигляді аерозолей має низку переваг порівняно із застосуванням звичайних розчинів у формі змазування, полоскання, аплікацій. Ця лікарська форма забезпечує велику дисперсність речовин, одночасне й рівномірне покриття лікарськими речовинами всіх доступних зон ротової порожнини, високу охоронність інгредієнтів від буйливості дії повітря і світла, стабільну стерильність під час користування.

У формі аерозолей випускають такі препарати: "Інгаліпт" ("Ingaliptum"), "Анестезол" ("Anaesthesolum"), "Уросептол" ("Uroseptolum").

"Інгаліпт" - препарат з протифенольною і антисептичною дією, містить сульфаніламід, тимол, евкаліптову та м'ятну олії, спирт, цукор, гліцерин і стабілізатор.

Для термінальної анестезії зручний препарат "Анестизол", який містить 8% тримекаїну і 0,02% фурациліну. Він дозволяє досягти одночасної анестезії всіх зон слизової оболонки ротової порожнини.

Виписують аерозолі як готову лікарську форму.

Лікарські форми для ін'єкцій.

(Formae medicinales pro injectionibus)

До лікарських форм, призначених для парентерального уведення, належать стерильні водні й олійні розчини, завіси та емульсії, а також порошки й таблетки, з яких готують розчини для ін'єкцій. Основні вимоги, що ставляться XI Державною Фармакопеею (ДФ XI) до ін'єкцій: стійкість, чистота, пірогенність (незмінність під час термічної обробки) і стерильність. Тому при їх виготовленні слід дотримуватися умов, що запобігають їх забрудненню сторонніми речовинами і мікроорганізмами.

Для приготування ін'єкційних розчинів з водорозчинних речовин використовують воду для ін'єкцій, яка відповідає вимогам Дф. З речовин, що нерозчинні у воді, а розчинні в олії, готують стерильні олійні розчини. З цією метою використовують рослинні олії, що не висихають на повітрі й не подразнюють тканини. До них належать персикова (Oleum Persicorum) і мигдальна (Oleum Amygdalarum) олії. Якщо треба під шкіру або внутрішньовенно увести велику кількість розчинів лікарських речовин, наприклад при отруєнні, крововтраті, то їх готують на стерильних розчинах: ізотонічному натрію хлориду або глюкози.

Виписування лікарських форм для ін'єкцій, що виготовляються в аптеці, ґрунтується на тому самому принципі, що й виписування розчинів для прийому всередину. На відміну від розчинів для внутрішнього використання у приписці вказують "Простерилізуй" (Sterilisa) або (Sterilisetur) - "Хай буде простерилізовано", "Простерилізувати". Припустимо, треба виписати розчин омнопону (Omnoponum) разова доза 0,01 для підшкірного уведення по 1 мл на 10 ін'єкцій. Рецепт матиме такий вигляд:

Візьми: Омнопону 0,1	Rp.: Omnoponi 0,1
Води для ін'єкцій 10 мл	Aquae pro injectionibus
Змішати. Простерилізувати!	10 ml
Видати. Позначити. По 1 мл підшкірно при болю.	Misceatur. Sterilisetur!
	Detur. Signetur. По 1 мл підшкірно при болю.

Неампульовані препарати для впорскування можуть бути виписані як готова лікарська форма у скороченому вигляді. У такому разі перелік інгредієнтів починають з назви лікарської форми (Solutionis). Після назви препарату вказують його концентрацію у відсотках та загальну кількість розчину.

Приклад:

Візьми: Розчину омнопону

1% - 10 мл

Простерилізуй. Видай.

Познач. По 1 мл підшкірно при болю.

Rp.: Solutionis Omnoponi

1% - 10 ml

Sterilisetur!

Da. Signa. По 1 мл підшкірно при болю.

Ампульовані розчини для ін'єкцій відпускаються аптекою розділеними на окремі дози. Тому й виписують їх із зазначенням разової дози як готової лікарської форми.

Приклад:

Візьми: Розчину кофеїн -

бензоату натрію

20% - 1 мл

Видай таких доз 10

числом 10 в

ампулах. Познач.

для підшкірного уведення.

Rp.: Solutionis Coffeini - natrii

benzoatis 20% - 1 ml

Da tales doses numero

in ampullis.

Signa. Для підшкірного

уведення.

Стерильні порошки в ампулах випускають для приготування ін'єкційних розчинів перед використанням або для зовнішнього застосування. У рецепті вказують дозу препарату, що міститься в ампулі, в сигнатурі - спосіб приготування лікарської форми.

Приклад:

Візьми: Новарсенолу 0,15

Видай таких доз

числом 25 в ампулах.

Познач. Вміст ампули

Розчинити в 10 - 15 мл

дистильованої води.

обробки ясенних кишень.

Rp.: Novarsenoli 0,15

Da tales doses numero 25 in

ampullis.

Signa. Вміст ампули

розчинити в 10 - 15 мл

Для дистильованої води. Для

обробки ясенних кишень.

У разі виписування новогаленових препаратів у рецепті вказують тільки назву препарату і місткість ампули або флакона у мілілітрах, оскільки їх концентрація стандартна.

Приклад:

Візьми: Дигалену - нео 1 мл
Видай таких доз
числом 10 в ампулах.
Познач. Для підшкірного
уведення по 1 мл.

Rp.: Digaleni - neo 1 ml
Da tales doses numero 10
in ampullis.
Signa. Для підшкірного
уведення по 1 мл.

Лікарські речовини у флаконах виписують так само, як і в ампулах, але форму упаковки в рецепті не вказують. Якщо у флаконі міститься сухий препарат, то в сигнатурі вказують спосіб приготування розчину.

Приклади:

Візьми: Тіопентал - натрію 1,0
Видай таких доз числом 6
Познач. Вміст флакона
розчинити в 50 мл води
для ін'єкцій, вводити
внутрішньовенно.

Rp.: Thiopentali - natrii 1,0
Da tales doses numero 6
Signa. Вміст флакона
розчинити в 50 мл
води для ін'єкцій,
вводити внутрішньовенно.

Візьми: Стрептоміцину сульфату
250 000 ОД
Видай таких доз числом 5
Познач. Вміст флакона
розчинити в 3 мл 0,25%
розчину новокаїну вводити
внутрішньом'язово.

Rp.: Streptomycini sulfatis
250 000 ОД
Da tales doses numero 5
Signa. Вміст флакона
розчинити в 3 мл
0,25% розчину новокаїну
вводити внутрішньом'язово.

Візьми: Бензилпеніциліну
натрієвої солі 500 000 ОД
Видай. Познач. Вміст
флакона розчинити
в 10 мл 2% розчину
новокаїну. Для лікування
виразкового гінгівіту
методом аплікації.

Rp.: Benzylpenicillini - natrii
500 000 ОД
Da. Signa. Вміст флакона
розчинити в 10 мл
2% розчину новокаїну.
Для лікування виразкового
гінгівіту методом аплікації.

Розчини для внутрішнього застосування (Solutiones ad usum externum)

Під час виписування розчинів для зовнішнього застосування, на відміну від розчинів для внутрішнього використання, треба враховувати тільки концентрацію та загальну кількість препарату.

Розчини для зовнішнього застосування можуть бути виписані двома способами: скороченим (як готова лікарська форма) і розгорнутим. Скорочений припис рецепта починається з назви лікарської форми, потім вказується назва препарату, а далі концентрація й кількість. Концентрація розчину може бути виражена у відсотках і у вигляді співвідношення. Якщо розчин готують на воді, то в разі виписування скороченим способом це не вказується.

Приклади:

Візьми: Розчину етакридину
лактату 0,02% - 300 мл
Видай. Познач. Для
полоскання ротової
порожнини (при стоматиті).

Rp.: Solutionis Aethacridini
lactatis 0,02% - 300 ml
Da. Signa. Для полоскання
ротової порожнини (при
стоматиті).

Візьми: Розчину етакридину
лактату (1: 5000) - 300 мл
Видай. Познач. Для
полоскання ротової
порожнини (при стоматиті)

Rp.: Solutionis Aethacridini
lactatis (1:5000) - 300 ml
Da. Signa. Для полоскання
ротової порожнини (при
стоматиті)

У разі виписування розчину розгорнутим способом у рецепті перераховують усі інгредієнти, які входять до його складу, а потім вказують: "Змішай. Видай. Познач."

Рецепт матиме такий вигляд:

Візьми: Етакридину лактату 0,06
води дистильованої 300 мл
Змішай. Видай. Познач.
Для полоскання ротової
порожнини (при стоматиті)

Rp.: Aethacridini lactatis 0,06
Aquae destillatae 300 ml
Misce. Da. Signa. Для
полоскання ротової
порожнини (при стоматиті).

Якщо розчинник не вода, а спирт, олії або гліцерин, то рецепт можна виписувати за скороченою і розгорнутою формулами, але обов'язково вказати розчинник.

Приклади:

Візьми: Ментолу 0,1
Олії вазелінової до 10 мл
Змішай. Видай. Познач.
Краплі для носа

Rp.: Mentholi 0,1
Olei Vaselini ad 10 ml
Misce. Da. Signa.
Краплі для носа.

Візьми: Таніну 2,0
Гліцерину до 20 мл

Rp.: Tannini 2,0
Glycerini ad 20 ml

Змішай. Видай. Познач.
Для змазування ясен
(при гінгівіті)

Misce. Da. Signa.
Для змазування ясен
(при гінгівіті)

Візьми: Розчину брильянтового
зеленого спиртового
1% - 10 мл
Видай. Познач. Для
змазування шкіри навколо
рота (при піодермії)

Rp.: Solutionis Viridis nitentis
spirituosae 1% - 10 ml
Da. Signa. Для змазування
шкіри навколо рота (при
піодермії)

Зубні краплі звичайно є офіційними, випускають їх розфа-
сованими по 5 і 10 мл у скляній тарі.

Приклад:

Візьми: Крапель "Дента" 10 мл
Видай. Познач. По 1 - 2
краплі на ватному тампоні
в каріозну порожнину
при болю.

Rp.: Guttarum "Denta" 10 ml
Da. Signa. По 1 - 2 краплі
на ватному тампоні в
каріозну порожнину при
болю.

Для зовнішнього використання рекомендують низку офіційних
розчинів: формальдегіду (Solutionis Formaldehydi), перекису водню
(Solutionis Hydrogenii peroxydi dilutae et concentratae) тощо. Їх
виписують, як і інші офіційальні лікарські форми, але не вказують
концентрацію.

Приклади:

Візьми: Розчину перекису
водню розведеного 50 мл
Видай. Познач. Для
обробки кореневих каналів.

Rp.: Solutionis Hydrogenii
peroxydi dilutae 50 ml
Da. Signa. Для обробки
кореневих каналів.

Візьми: Розчину перекису водню
концентрованого 5 мл
води дистильованої 10 мл
Змішай. Видай. Познач.
Для змазування ясен.

Rp.: Solutionis Hydrogenii
peroxydi concentratae 5 ml
Aquae destillatae 10 ml
Misce. Da. Signa. Для
змазування ясен.

Деякі розчини для зовнішнього використання готують шляхом
розчинення таблеток у певній кількості води. Наприклад, для при-
готування 0,02% розчину фурациліну для полоскання використовують
таблетки масою 0,02 г.

Приклад:

Візьми: Таблетки фурациліну 0,02 для зовнішнього застосування числ 10 Видай. Познач. Розчинити 2 таблетки в 1 склянці води для полоскання.	Rp.: Tabulettas Furacillini 0,02 ad usum externum numero 10 Da. Signa. Розчинити 2 таблетки в 1 склянці води для полоскання.
---	---

Крім водних, олійних і спиртових розчинів у стоматології для зовнішнього застосування використовують настої й відвари, настойки й рідкі екстракти, мікстури, а також розчини кислот і основ (лугів).

Приклади:

Візьми: Настою трави звіробою 3 20,0 - 200 мл Борної кислоти 2,0 Змішай. Видай. Познач. Для полоскання ротової порожнини (при стоматиті)	Rp.: Infusi herbae Hyperici ex 20,0 - 200 ml Accidi borici 2,0 Misce. Da. Signa. Для полоскання ротової порожнини (при стоматиті)
---	--

Візьми: Відвару кори дуба з 20,0 - 200 мл Галуну 3,0 Змішай. Видай. Познач. Для полоскання ротової порожнини (при стоматиті)	Rp.: Decocti corticis Quercus ex 20,0 - 200 ml Aluminis 3,0 Misce. Da. Signa. Для полоскання ротової порожнини (при стоматиті)
---	---

Візьми: Настойки нагідок 50 мл Видай. Познач. Для аплікації при пародонтозі	Rp.: Tincturae Calendulae 50 ml Da. Signa. Для аплікації при пародонтозі
---	--

Візьми: Екстракту ракових шийок рідкого 20 мл Видай. Познач. Для змазування слизової оболонки ротової порожнини.	Rp.: Extracti Bistortae fluidi 20 ml Da. Signa. Для змазування слизової оболонки ротової порожнини.
--	---

Візьми: Розчину кислоти молочної 50 - 20 мл Видай. Познач. Для Розчинення зубного каменя з наступною	Rp.: Solutionis acidi lactici 50% - 20 ml Da. Signa. Для розчинення зубного каменя з наступною нейтралізацією 2%
--	--

нейтралізацією 2% розчином натрію
розчином натрію гідрокарбонату гідрокарбонату.

§ 10. Офіційні лікарські форми, які виробляються за кордоном.

За кордоном виробляють близькі до аерозолей лікарські форми - інгаляції (Inhalationes). Це рідини, котрі використовують для місцевої дії на дихальні шляхи або з метою досягнення резорбтивного ефекту. Для приготування інгаляцій використовують ліки, які з рідкого стану переходять у газоподібний стан.

Аплікації (Applicationes) - рідкі або мазеподібні препарати для нанесення на шкіру з метою лікування шкірних уражень або знищення паразитів.

Rp.: Applicationis Dicophani 100,0

Da. Signa. Втирати в шкіру голови.

Гліцерини (Glycerina) - рідини антисептичних та в'язучих засобів у гліцерині.

Rp.: Glycerini boraxati 20,0

Da. Signa. Для змазування слизової оболонки ротової порожнини.

Краплі для носа (Naristillatae) - розчини, призначені для закапування в ніс.

Rp.: Naristillatae Ephedrini 10,0

Da. Signa. По 1 - 2 краплі в ніс.

Клізми (Enemata, Lavage(s), Clysteres) - розчини для ректального введення з метою полегшення дефекації, живлення, рентгенодіагностики та лікування.

Rp.: Enematis Magnesii sulfatis 100,0

Da. Signa. По 100 мл в пряму кишку 1 раз на день.

Колодії (Collodia) розчини нітроцелюлози в спирті або ефірі (1:7), до яких додають лікарські речовини.

Rp.: Collodii salicylatis 20,0

Da. Signa. Для змашування мозолів.

Обливання (Irrigationes) - рідкі лікарські форми, призначені для обливання та зрошення поверхні шкіри і ран.

Rp.: Irrigationis Zinci sulfatis 100,0

Da. Signa. 1 чайну ложку розчинити в 0,5 літра води для зрошення поверхні шкіри.

Зрошення (Nevulae) - водні, масляні або спиртові розчини лікарських речовин, призначені для зрошення слизової оболонки носа або глотки за допомогою пульверизатора.

Rp.: Nevulae Isoprenalini 20,0

Da. Signa. Для зрошення горла.

Полоскання для горла (Gargarismata) - рідкі лікарські форми, які призначені для полоскання ротової порожнини і горла.

Rp.: Gargarismatis Oxuchinolini 60,0

Da. Signa. 20 - 30 крапель на

склянку води (полоскання для горла).

Промивання для ротової порожнини (Collutoria) - водні розчини антисептичних або в'яжучих засобів.

Rp.: Collutorii Glycerini et Thymoli 100,0

Da. Signa. Розвести теплою водою

та промивати ротову порожнину.

§ 11. М'які лікарські форми.

М'які дозовані і недозовані лікарські форми.

Супозиторії (Suppositoria)

Супозиторії - suppositoria, (однина - suppositorium, род. відмінок однини - suppositorii) - це дозована лікарська форма, тверда за кімнатної температури, яка плавиться за температури тіла. Вони призначені для уведення в порожнину тіла.

Розрізняють супозиторії ректальні (Suppositoria rectalia) та вагінальні (Suppositoria vaginalia). Ректальні супозиторії мають форму конуса із загостреним кінцем або іншу форму. Вагінальні супозиторії випускають у різній формі: еферичні (кульки) - Globuli, яйцеподібні (овули) - Ovulae - Ovulae або у вигляді плескатого тіла з кулястими кінцями (песарії) Pessaria.

Для уведення у свищевий хід або сечовий канал застосовують палички (bacilli).

За основу для виготовлення супозиторіїв використовується масло какао - Butyrum (Oleum) Cacao, бутирол (Butyrolum), желатиново – гліцерінова маса (massa gelatinosa) та синтетична маса (polyaethylenoxydum). Масло какао використовується при виготовленні магістральних супозиторіїв у аптеці. Офіційальні супозиторії виготовляються на інших основах.

Наприклад, виписати екстракт беладонни (Extractum Belladonnae) в ректальних супозиторіях, разова доза 0,015. По 1 супозиторію на ніч у пряму кишку.

Rp.: Extracti Belladonnae 0,015
Butyri Cacao 3,0
Misce, fiat suppositorium rectale
Da tales doses numero 10
Signa. По 1 супозиторію на ніч
у пряму кишку.

Виписати фуразолідон (Furazolidonum) у вагінальних супозиторіях, разова доза 0,04. По 1 супозиторію тричі на день.

Rp.: Furazolidoni 0,04
Butyri Cacao 4,0
Misceatur, ut fiat suppositorium vaginale.
Da tales doses numero 10
Signa. По 1 супозиторію тричі на день.

У магістральній формі рецепта кількість формоутворюючої речовини не вказують, а пишуть - quantum satis.

Rp.: Furazolidoni 0,04
Buturi Cacao q. s. (quantum satis)
ut fiat suppositorium vaginale.
Da tales doses numero 10
Signetur. По 1 свічці тричі на день.

Супозиторії, що виготовляються фабрично-заводським шляхом, виписуються методом разових доз, скороченим способом.

При виписуванні офіційних свічок рецепт починають з назви лікарської форми, а потім вказують стандартну назву свічок та їх кількість, що підлягає відпуску.

Наприклад, виписати "Гліцерол" ("Glycerolum") у супозиторіях числом 10. Призначити по 1 свічці двічі на день.

Rp.: Suppositoria "Glycerolum" numero 10
Da. Signa. По 1 свічці двічі на день.

Виписати офіційні вагінальні супозиторії, що містять по 250 000 ОД ністатину (Nystatinum). Призначити по 1 свічці тричі на день.

Rp.: Suppositoria cum Nystatino 250 000 ОД
Da tales doses numero 10
Signa. По 1 свічці тричі на день.

Мазі (Unguenta)

Мазі - unguenta (однина - unguentum, род. відмінок однини - unguenti) - недозована лікарська форма для зовнішнього застосування, що має м'яку консистенцію. Готують їх шляхом змішування лікарських речовин (basis) із формотворчими речовинами мазевими основами (constituens). Найчастіше застосовують такі мазеві основи:

Вазелін (Vaselinum) - суміш твердих і рідких вуглеводів нафти, однорідна маса без запаху, білого або жовтого кольору. Добре розчиняється в бензині, ефірі, хлороформі, погано - у воді й спирті. Температура плавлення 37 - 50° С. Вазелін відповідає основним вимогам до мазевих основ, тому його найчастіше використовують з цією метою.

Олія вазелінова, або рідкий парафін (Oleum Vaselini), суміш рідких вуглеводів - масляниста безбарвна рідинка без запаху і смаку, розчинна у бензині, ефірі та хлороформі.

Смалець очищений (Adeps suillus depuratus, s. Axungia porcina depurata) - однорідна біла маса м'якої консистенції зі слабким своє рідним запахом і смаком, добре розчинна у ефірі та хлороформі. Температура плавлення 34 - 46° С.

Ланолін є сумішню складних ефірів високомолекулярних спиртів. Його одержують із промивних вод овечої шерсті. Відзначається високою гігроскопічністю.

Як основу для приготування рідких мазей (лініментів) використовують соняшникову (Oleum Helianthi), оливкову (Oleum Olivarum), та мигдальну (Oleum Amygdalarum) олії.

Розрізняють прості й складні мазі. Якщо до складу мазі входить один препарат, мазь називається простою, якщо два і більше - складною. Мазі можуть бути виписані двома способами - скороченим і розгорнутим.

У першому разі рецепт починається з назви лікарської форми, потім іде назва препарату, концентрація мазі й загальна її кількість.

Приклад:

Візьми: Мазі анестезину
10% -20,0

Видай. Познач. Змазувати
уражені ділянки.

Rp.: Unguenti Anaesthesini
10% -20,0

Da. Signa. Змазувати
уражені ділянки.

При виписуванні мазі розгорнутим способом у рецепті перераховують усі інгредієнти, які входять до її складу, у загальноприйнятій послідовності, після чого зазначають: "Змішай, хай утвориться мазь."

Розгорнута форма рецепта матиме такий вигляд.

Візьми: Анестизину 2,0
Вазеліну до 20,0
Змішай, хай утвориться
мазь. Видай. Познач. Змазувати
уражену ділянку шкіри.

Rp.: Anaesthesini 2,0
Vasellini ad 20,0
Misce, fiat unguentum.
Da. Signa. Змазувати
уражену ділянку шкіри.

Офіціальні мазі готують на підприємствах фармацевтичної промисловості. Виписують їх скороченим способом. Якщо мазь виписується однієї концентрації, то в рецепті її не вказують.

Стоматологічні пасти. (Pastae stomatologicae).

Особливим різновидом паст є стоматологічні пасти, які готують звичайно в присутності хворого. До складу таких паст входять порошкоподібні лікарські препарати (інколи в комбінації з рідкими), до яких до потрібної консистенції як наповнювач додають гліцерин, вазелінову олію, рослинні олії (частіше гвоздичну) тощо.

Стоматологічні пасти виписують тільки розгорнутим способом, зазначивши всі інгредієнти.

Приклади:

1. Виписати пасту для девіталізації пульпи, яка містить 3,0 миш'яковистого ангідриду (*Acidum arsenicosum anhydricum*), 1,5 кокаїну гідрохлориду (*Cocaini hydrochloridum*).

Візьми: Миш'яковистого
ангідриду 3,0
Кокаїну гідрохлориду 1,5
Олії гвоздичної скільки
треба, щоб утворилася
паста. Видай. Познач.
Для девіталізації пульпи.

Rp.: Acidi arsenicosi
anhydridi 3,0
Cocaini hydrochloridi 1,5
Olei Caryophyllorum q. s.,
ut fiat pasta.
Da. Signa. Для девіталізації
пульпи.

2. Виписати пасту для пломбування кореневих каналів, яка містить 3,0 норсульфазолу (*Norsulfazolium*) і 66,0 цинку оксиду (*Zinci oxydum*).

Візьми: Норсульфазолу 3,0
Цинку оксиду 6,0
Гліцерину скільки
треба, щоб утворилася
паста. Видай. Познач.
Для пломбування кореневих
каналів.

Rp.: Norsulfazoli 3,0
Zinci oxydi 6,0
Glycerini q. s., ut fiat pasta.
Da. Signa. Для пломбування
кореневих каналів.

Зубні пасти (Pastae dentales)

В окрему групу треба виділити зубні пасти. Їх можна розподілити на 2 групи:

- 1) гігієнічні зубні пасти;
- 2) лікувально - профілактичні зубні пасти.

До складу кожної зубної пасти входять такі речовини: хімічно чиста крейда (дикальцію фосфат) як основа, гліцерин як зв'язуюча речовина (тилоза), антисептик, поверхнево - активні речовини й віддушка (різноманітні ефірні олії).

Гігієнічні зубні пасти широко застосовують для чищення зубів і ротової порожнини від залишків їжі та м'якого нальоту. Гігієнічні зубні пасти, що випускаються у великому асортименті, відрізняються одна від одної переважно смаковими і певною мірою мийними властивостями. Серед гігієнічних зубних паст можна назвати такі: "Мятная", "Апельсиновая", "Земляничная", "Детская" тощо.

Лікувально - профілактичні зубні пасти містять, окрім перерахованих речовин, біологічно активні компоненти (солі, ферменти, екстракти лікарських рослин, вітаміни та мікроелементи), залежно від того, яку речовину введено як активний компонент.

Перелічені зубні пасти виготовляються на підприємствах і продаються без рецепта.

§ 12. Словотворчі елементи у назвах лікарських препаратів.

№	Словотворчий елемент	Значення терміноелемента і його походження	Інформація про терміно - елементи	Приклади
1.	Aesth -	aesthesia (грец.) - відчуття	знеболювальний препарат	Anaesthesonum
2.	aeth -	етил, етилен	наявність етилу, етилену	Aethazolum Aethylmorphinum
3.	alg -	algos (грец.) - біль	знеболювальна дія	Analginum
4.	asthm -	asthma (грец.) - задуха, астма	вживається у назвах препаратів протиастматичної групи	Asthmatonum

5.	barb -		снодійні, наркотичні засоби	Barbitalum
6.	bil -	bilis (лат.) - жовч	жовчогінний засіб	Bilitrastum
7	card - (cardi) (i)- cor -	cardia (грец.) серце cor (лат.) - серце	серцевий препарат	Cardiovalenum Corvalolum
8.	- cid	caed - (лат.) убивати, бити	убиває збудника хвороби	Streptocidum
9.	chol -	chole (грец.) - жовч	жовчогінний засіб	Chologonum
10	cycl -	cyclos (грец.) - коло	антибіотик	Cyclobarbitalum Tetracyclinum
11	glyc -	glykys (грец.) - солодкий	тонізуючий засіб	Glycerinum Glycerophosphas
12	haem – (-aem-)	haema (грец.) - кров	кровоспинний засіб, стимулюючий кровотворний	Haemostimulinum Haematogenum
13	hydr -	hydor (грец.) - вода		Hydrogenium
14	menth -	mentha (грец.) - м'ята	заспокійливий засіб	Mentholum
15	morph -	morphe (грец.) - сон	анальгезуючий знеболюючий засіб	Morphium
16	mys -	myses (грец.) - гриб	антибіотик	Erythromycinum Neomycinum
17	neo -	neos (грец.) - новий		Neomycini sulfas
18	novo-	novus (лат.)- новий		Novocainum
19	phen-	Фенол, феніл	наявність феногрупи	Phenobarbitalum
20	Суфікси -zid- -zin- -zol-	Вказує на азогрупу (грец.)	наявність азогрупи	Phthivazidum Norsulfazolum
21	pyr-	Pyр (грец.)-жар, вогонь	жарознижувальний засіб	Antipyrinum Amidopyrinum

22	Суфіксоїд- cillinum	Антибіотик групи пеніциліну	препарати пені- цилінової групи	Oxacillinum Penicillinum
23	-yl-	Від грец. hyle- речовина	речовина певної групи	aethylicus salicylicus methylicus

Хімічна номенклатура

Хімічна номенклатура - це міжнародні латинські найменування хімічних елементів та їх сполук, зафіксовані у ДФ XI.

Назви хімічних елементів.

Назви хімічних елементів - це іменники другої відміни середнього ряду із закінченням -um. Наприклад: Kalium, i n - калій, Oxugenium, s n - кисень, Cuprum, i n - мідь.

Виняток становлять назви двох елементів: Sulfur, uris n (Ш-я відміна)-сірка, Phosphorus, i m (чоловічий рід).

Назви кислот

Назви кислот складаються з іменника acidum, i n і узгодженого з ним прикметника з суфіксом -ic -um, наприклад:

acidum salicylicum - саліцилова кислота

acidum ascorbinicum - аскорбінова кислота

Деякі хімічні елементи утворюють дві кислоти з більшим і меншим вмістом кисню. Кислоти з більшим вмістом кисню утворюють назви за допомогою прикметника з суфіксом -ic-um, а з меншим вмістом - з суфіксом -os-um.

Наприклад:

acidum sulfuricum (HSO) - сірчана кислота → H₂SO₄

acidum sulfurosum (HSO) - сірчиста кислота → H₂SO₃

acidum nitricum (HNO) - азотна кислота → HNO₃

acidum nitrosum (HNO) - азотиста кислота → HNO₂

acidum phosphoricum (HPO) - фосфорна кислота → H₃PO₄

acidum phosphorosum (H₃PO₄) - фосфориста кислота → H₃PO₃

Назви безкисневих кислот утворюються за допомогою hydro - (на початку прикметника) і суфікса -ic-um. Наприклад:

Acidum hydroiodicum (HI) - йодистоводнева

Acidum hydrobromicum (HBr) - бромистоводнева кислота

§ 13. Назви окислів (оксидів)

Згідно з Міжнародною хімічною номенклатурою назви оксидів складаються з двох іменників. Назви аніонів у окисах, перекисах і гідроокисах виражаються іменниками другої відміни середнього роду у називному відмінку (ставляться після назви катіона):

oxydum, i n - окис

peroxydum, i n - перекис

hydroxydum, i n - гідроокис.

Назви катіонів ставляться у родовому відмінку (на першому місці).

Окис магнію - Magnesii oxydum, в рецепті Magnesii oxydi

Перекис водню - Hydrogenii peroxydum, в рецепті Hydrogenii peroxydi

Гідроокис кальцію - Calcii hydroxydum, в рецепті Calcii hydroxydi

Назва закису виражається прикметником oxydulatus, -a, um - закисний, який узгоджується з назвою катіона, наприклад закис азоту - Nitrogenium oxydulatum, у рецепті Nitrogenii oxydulati.

§ 14. Назви солей

Назви солей складаються з назви катіона в родовому відмінку однини та назви аніона також іменника - у називному відмінку однини (в рецептах обидві назви - іменники ставляться у родовому відмінку). Графічно назву можна зобразити таким чином:

назва катіона в Gen. sing. + назва аніона в Nom. sing.

1. Назва аніона солей кисневих кислот з більшим ступенем окислення виражається іменником третьої відміни (за винятком чоловічого роду), що в називному відмінку однини закінчується на -as, в родовому відмінку однини - на -atis:

Codeini phosphas - фосфат кодеїну, в рецепті Codeini phosphatis

Natrii benzoas - бензоат натрію, в рецепті Natrii benzoatis.

2. Назва аніона солей кисневих кислот з меншим ступенем окислення виражається іменником третьої відміни, що закінчується на -is, у родовому відмінку однини на -itis (як і попередній, за винятком чоловічого роду).

Наприклад:

Kalii nitris - нітрит калію, в рецепті Kalii nitritis;

Kalii sulfis - сульфід калію, в рецепті Kalii sulfitis

3. Назва аніона солей безкисневих кислот виражається іменником середнього роду другої відміни з суфіксом - id -um.

Наприклад:

Calcii chloridum - хлорид кальцію, в рецепті Calcii chloridi

Ammonii bromidum - бромід амонію, в рецепті Ammonii bromidi.

4. При утворенні назв солей з органічними основами до назви аніона додається hydro. Наприклад:

Adrenalini hydrochloridum - гідрохлорид адреналіну, в рецепті Adrenalini hydrochloridi.

При перекладі латинських назв окислів і солей на українську мову на перше місце ставимо назву аніона у називному відмінку, після нього - назву катіона у родовому відмінку.

Наприклад:

Natrii hydrocarbonas - гідрокарбонат натрію

Strychnini nitras - нітрат стрихніну

Kalii iodidum - йодиди калію

Zinci oxydum - окис цинку

Вправа 1.

Прочитайте назви лікарських засобів, вкажіть відомі вам латино-грецькі терміноелементи та їх значення:

Monomycinum, Sarcosylinum, Haematogenum, Analginum, Cardiovalenum, Anaesthesinum, Antipyrinum, Oxygenium, Phytoferrolaetolum, Antianaeminum, Pancreatinum, Thyreiodinum. Enterodesum, Lencogenum, Myelosanum, tabuletae stomachicae, Spleninum, guttae "Denta".

Вправа 2.

Перекладіть латинською мовою, вкажіть словникову форму, узгодьте прикметники з іменниками:

Осаджена сірка, саліцилова кислота, терта камфора, зелене мило, фруктовий сироп, нікотинова кислота, молочна кислота, концентрована оцтова кислота, таблетки для дітей, стрептоцид розчинний, розчин аскорбінової кислоти, холодне місце (в холодному місці), ліки для автора, спорашковані квіти ромашки, тверді желатинові капсули, рівна частина (на рівні частини), розведений етиловий спирт.

Вправа 3.

Перекладіть українською мовою:

Calcii glycerophosphas, Adrenalini hydrotartras, Scopolamini hydrobromidum, Bismuthi subnitras, Lithii oxybutyras, Thiamini bromidum,

Hydrogenii peroxydum, Barii sulfas, Ammonii chloridum, Aethylmorphini hydrochloridum, Magnesii subcarbonas, acidum sulfuricum, acidum sulfurifsum, acidum hydrosulfuricum, Calcii hydroxydum, Natrii fluoridum, acidum hydroiodicum, Barii sulfidum, Kalii iodidum, Hydrargyri salicylas, Natrii benzoas, Calcii gluconas, Codeini phosphas, Cupri sulfas, acidum arsenicosum, Natrii nitris, acidum nitricum, Plumbi oxydum, Strychnini nitras.

Вправа 4.

Із попередньої вправи згрупуйте та выпишіть окремо:

- назви кислот;
- назви солей безкисневих кислот;
- назви оксидів;
- назви солей кисневих кислот;
- назви солей з органічними основами.

Вправа 5.

Запишіть у рецептурній формі назви хімічних сполук, поданих у вправі 3.

Вправа 6.

Перекладіть, запам'ятайте синонімічні назви, вживані у фармацевтичній термінології:

1. axungia porcina, seu adeps suillus;
2. acidum acetylsalicylicum, seu aspirinum;
3. Liquiritia, seu Glycyrrhiza;
4. capsula amylacea, seu oblata;
5. suppositoria vaginalia, seu globuli;
6. pix liquida Juniperi, seu oleum cadinum;
7. Strychnos, seu nux vomica;
8. Vitaminum "E", seu Tocopheroli acetas;
9. Vitaminum "B", seu Calcii pantothenas;
10. Vitaminum "C", seu acidum ascorbinicum;
11. Magnesii oxydum, seu Magnesia usta;
12. Natrii fluoridum, seu Natrii phthoridum;
13. Alumen, seu Aluminium et Kalii sulfas.

Завдання 1.

Прочитайте рецепти, переписіть у зошит, выпишіть у словник кожне слово у словниковій формі, перекладіть рецепти українською мовою.

- Ресіре: Chlorali hydratis 2,0
Tannini
Acidi tartarici вв 1,0
Olei Ricini 0,25
Spiritus aethylici 90% 65 ml
Aquaе destillatae 35 ml
Essentiae odoratae quantum satis.
Misce. Da. Signa. Втирати у
волосисту частину голови.
- Ресіре: Sulfuris depurati 2,0
Glycerini
Spiritus camphorati вв 5,0
Aquaе destillatae 60 ml
Misce. Da. Signa. Змазувати шкіру обличчя.
- Recipe: Natrii tetraboratis
Natrii hydrocarbonatis вв 20,0
Natrii chloridi 10,0
Olei Menthae guttas III
Misce, fiat pulvis.
Da. Signa. По 1 чайній ложці
на стакан теплої води для полоскання.
- Ресіре: Solutionis Desoxycorticosteroni acetatis Oleosae 0,5% 1 ml
Dentur tales doses nummro 10 in ampullis.
Signetur. По 1 мл внутрішньом'язово.
- Ресіре: Anaesthesini
Zinci oxydi
Glyceroni ana 10,0
Aquaе Plumbi ad 100 ml
Misceatur. Detur. Signetur.
Перед вживанням збовтувати.
- Ресіре: Хуцаіні 1,25
Solutionis Natrii chloridi isotonicae 0,9% ad 500 ml
Misce. Sterilisa.
Adde aseptice:
Solutionis Adrenalini Hydrochloridi 1:1000 guttas XXX
Misceatur. Detur. Signetur. Для
інфільтраційної анестезії.

- Reciġpe: Acidi acetylsalicylici
Phenacetini aa 0,25
Misceatur, ut fiat pulvis.
Dentur tales doses numero
12 in tabulettis.
Signetur. Pro auctore.
- Reciġpe: Atropini sulfatis 0,1
Cocaini hydrochloridi 0,05
Vaselini optimi 10,0
Misceatur, ut fiat unguentum.
Detur. Signetur. Pro me.
- Reciġpe: Streptocidi subtilissimi steriliis 50,0
Da. Signa. Присипати рану.
- Reciġpe: Specierum antiasthmaticarum 50,0
Detur. Signetur. Для паління
у вигляді цигарки.
- Reciġpe: Corticis Frangulae 10,0
Herbae Hyperici
Foliorum Menthae piperitae
Florum Chamomillae aa 15,0
Misce, ut fiant species.
Da. Signa. Заварити 1 столову
ложку склянкою окропу.
- Reciġpe: Solutionis Jodi ad usum internum 10 ml
Da. Signa. По 2-3 краплі
на молоці.
- Reciġpe: Specierum laxantium 100,0
Видати. Позначити. Заварити
1 столову ложку склянкою
окропу.
- Reciġpe: Infusi foliorum Digitalis ex 1,0 : 150 ml
Detur. Signetur. По 1 столовій
ложці тричі на день.

Ресїре: Tincturae Valerianae aetherae
Tincturae Convallariae ana 10 ml
Misceatur. Detur. Signetur. По
20 крапель тричі на день.

Ресїре: Ichthyoli 15,0
Vaselini ad 200,0
Misce, fiat unguentum.
Da. Signa. Для змазування
ураженої ділянки.

Ресїре: Antidoti Metallorum 100 ml
Detur. Signetur. Прийняти за
один раз.

Ресїре: Aquae bidestillatae recenter
paratae 50 ml
Sterilisetur. Detur.
Signetur. Для виготовлення
розчину.

Ресїре: Sulfuris praecipitati per se 20,0
Detur. Signetur. Вживати за
вказівкою лікаря.

Ресїре: Zinci oxydi subtilissimi
Talcii aa 25,0
Acidi salicylici subtilissimi 2,0
Misceatur, ut fiat pulvis.
Detur in scatula.
Signetur. Присипати
ураження.

Завдання 2.

- випишіть з кожного рецепта назви препаратів у словниковій формі у словник;
- перекладіть рецепт латинською мовою;
- запам'ятайте написання слів (подвоєння літер, дифтонги, буквосполучення тощо);
- підкресліть терміноелементи і визначте їх значення;
- зверніть увагу на закінчення.

- Візьми: Хлориду кальцію 10,0
Дистильованої води 200 мл
Змішай. Видай. Познач.
По 1 столовій ложці 3-4 рази
на день.
- Візьми: Рицинової олії 1,0
Видай таких доз числом 15
у желатинових капсулах
Познач. Прийняти 15 капсул
протягом 15 хвилин.
- Візьми: Нітрату срібла
Осадженої сірки по 1,5
Етилового спирту 96%
Гліцерину по 25 мл
Дистильованої води 200 мл
Змішай. Видай у темній
склянці. Познач. Втирати у шкіру голови.
- Візьми: Настояю трави горицвіту
весняного з 6,0 - 180 мл
Теофіліну 2,0
Змішай. Видай. Познач. По 1
столовій ложці тричі на день.
- Візьми: Настоянки м'яти перцевої 4 мл
Настоянки полину 6 мл
Настоянки валеріани 8 мл
Змішай. Видай. Познач.
По 15-20 крапель двічі на добу.
Візьми: Саліцилату ртуті 1,0
Персикової олії до 180 мл
Змішай. Простерилізуй. Видай.
Познач. По 1 мл внутрішньом'язово
1 раз на 5 днів.
- Візьми: Іхтіолу 10,0
Саліцилової кислоти 5,0
Перпентинної олії 10,0

- Ланоліну 100,0
Змішай, щоб утворилась мазь.
Видай. Познач. Змазувати уражене місце.
- Візьми: Густого екстракту папороті чоловічої 6,0
Розділи на 6 рівних частин
Видай у желатинових капсулах
Познач. Прийняти по 1 капсулі
через кожні 10 хв.
- Візьми: Настою листя сенни 10,0 - 150 мл
Настоянки м'яти 1 мл
Змішай. Видай.
Познач. 4 рази на добу
по 1 столовій ложці.
- Візьми: Розчину ацетилицестеїту 10% 2 мл
Видай таких доз числом 10 в ампулах.
Познач. Внутрішньом'язово по 0,5 мл
двічі на день.
- Візьми: Тертої камфори
Хлоралгідрату
Ментолу по 2,0
Змішай. Видай. Познач.
На вату в порожнину зуба.
- Візьми: Рідкого екстракту кропиви
Рідкого екстракту деревію по 25 мл
Змішай. Видай. Познач.
По 25-30 крапель тричі на добу
за 1/2 год. до їди.
- Візьми: Нафталану 40,0
Осадженої сірки
Дьогтю по 15,0
Зеленого мила 30,0
Змішай, щоб утворилась мазь.
Видай, Познач. Змащувати
пошкоджену шкіру руки.

- Візьми: Таблетки раунатину 0,002 числом 100
Видай. Познач. По 1 таблетці увечері після їди.
- Візьми: Настоянки звіробою 10,0
Настоянки валеріани 20,0
Настоянки чистотілу 10,0
Змішай. Видай. Познач. По 20-30 крапель у 50 мл води тричі на добу.
- Візьми: Розчину броміду калію 1% з
фруктовим сиропом 100 мл
Видай. Познач. По 1 столовій ложці
тричі на добу після їди.
- Візьми: Аскорбінової кислоти
Рибофлавіну
Нікотинової кислоти по 0,025
Тіаміну хлориду 0,002
Глюкози 0,1
Змішай, нехай утвориться порошок.
Видай таких доз числом 20
Познач. По 1 порошку тричі на день.
- Візьми: Таблетки тетрацикліну
гідрохлориду 0.1
покриті оболонкою,
числом 20
Видай. Познач. По 1 таблетці
4 рази на добу після їди.
- Візьми: Квіток ромашки
Плодів кропу по 10,0
Кореня алтеї
Кореня солодки
Листя м'яти перцевої по 20,0
Змішай, щоб утворився збір.
Видай. Познач. Вживати по 1/4 склянки
тричі на добу за 30 хв. до їди.
- Візьми: Екстракту беладонни 0,01
Оксиду магнію
Гідрокарбонату натрію по 0,3

Змішай, нехай утвориться порошок.
Видай таких доз числом 12.
Познач. По 1 порошку тричі на день
після їди.

- Візьми: Сиропу алоє із залізом 100 мл
Видай. Познач. По 1 чайній ложці
тричі на день.
- Візьми: Фосфату кодеїну 0,15
Фенобарбіталу 1,0
Броміду калію
Броміду натрію по 7,0
Нітрату натрію 1,0
Дистильованої води до 300 мл
Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій
ложці тричі на день.
- Візьми: Спиртового розчину йоду 5% 2 мл
Таніну 3,0
Гліцерину 10 мл
Змішай. Видай. Познач. Для
змазування ясен.
- Візьми: Левоміцетину стеарату 0,25
числом 30
Видай. Познач. По 1 таблетці
4 рази на день.
- Візьми: Білого стрептоциду 5,0
Пеніциліну 200 000 оД
Змішай, хай утвориться
найдрібніший порошок.
Видай. Познач. Вдувати у вухо.
Візьми: Соснової олії 2,0
Евкалиптової олії
Терпентинної олії по 5,0
Камфорної олії до 20,0
Змішай. Видай. Познач. Втирати по
10-20 крапель у шкіру грудної клітки
двічі на добу при болю у м'язах.

- Візьми: Таблетки "Пентовіт", покриті оболонкою, числом 30.
Видати. Позначити. По 1 таблетці тричі на день.
- Візьми: Листя наперстянки 0,1
Олії какао 1,5
Змішай, щоб утворився ректальний супозиторій.
Видай таких доз числом 12
Познач. По 1 свічці двічі- тричі на добу.
- Візьми: Гідрокортизонової мазі 1% 10,0
Видай. Познач. Наносити тонким шаром на пошкоджені ділянки шкіри.
- Візьми: Настояю трави термопсису з 2,0-100 мл
Укропної води
Простого сиропу по 10 мл
Змішай. Видай. Познач. По 1 чайній ложці 4 рази на день за годину до їди.
- Візьми: Таблетки пірацетаму 0,2 вкриті оболонкою, числом 60.
Видай. Познач. По 1 таблетці тричі на день.
- Візьми: Теофіліну 0,05
Цукру 0,2
Змішай, нехай утвориться порошок.
Видай таких доз числом 30.
Познач. По 1 порошок тричі на день після їди.
- Візьми: Нітрату срібла
Осадженої сірки по 1,5
Етилового спирту 96%
Гліцерину по 25 мл
Дистильованої води 200 мл
Змішай. Видай у темній склянці.
Познач. Втирати в шкіру голови.
- Візьми: Настоянки глоду 20,0
Рідкого екстракту водяного перцю
Настоянки березових бруньок по 10,0

- Змішай. Видай. Познач. По 15-20 крапель на 50 мл води 3-4 рази на добу.
- Візьми: Салцилової кислоти 5,0
Молочної кислоти 6 мл
Концентрованої оцтової кислоти 3 мл
Колодію до 20 мл
Змішай. Видай. Познач. Для змазування мозолів.
- Візьми: Таблетки сульфадимезину 0,5
Видай. Познач. По 2 таблетки 4 рази на день.
- Візьми: Найчистішої вазелінової олії для внутрішнього вживання 200,0
М'ятної олії 2 краплі
Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій ложці 2 рази на день.
- Візьми: Камфори тертої 0,1
Цукру 0,25
Змішай, щоб утворився порошок.
Видай таких доз числом 10 у вошеному папері.
Познач. По 1 порошок 3-4 рази на день.
- Візьми: Таблеток етазолу 0,5 числом 40
Видай. Познач. По 1 таблетці 5 разів на день за 30 хв. до їди, запивати мінеральною водою.
- Візьми: Таблеток ампіциліну тригідрату 0,25 числом 24
Видай. Познач. По 1 таблетці 4 рази на день після їди.
- Візьми: Розчину борної кислоти 2%
Сульфату цинку 0,03
Розчину гідрохлориду кокаїну 2% 0,1 мл
Розчину адреналіну гідрохлориду 0,1% 5 крапель
Змішай. Видай. Познач. По 2 краплі двічі на день.

- Візьми: Феноксиметилпеніциліну 1,2
Видай таких доз числом 2
Познач. Розвести у 100 мл
кип'яченої води кімнатної
температури. Вживати по 1
чайній ложці 4 рази на день за 40 хв. до їди.
- Візьми: Натрію бензилпеніциліну 100 000 оД
Стерильного ізотонічного розчину
Натрію хлориду 5 мл
Змішай. Видай. Познач. Очні краплі.
По 2 краплі 5-6 разів на день.
- Візьми: Таблетки екстракту валеріани 0,02
покриті оболонкою, числом 50.
Видай. Познач. По 1 таблетці
двічі на день.
- Візьми: Лінілінту стрептоциду розчинного 5% 30,0
Видай. Познач. Змашувати інфіковану
рану двічі на добу.
- Візьми: Розчину ефедрину гідрохлориду 5% 0,5 мл
Розчину атропіну сульфату 0,1%
Розчину дипразину 2,5% 0,5 мл
Розчину димедролу 1% 0,5 мл
Суспензії гідрокортизону 1 мл
Розчину аскорбінової кислоти 5% 3 мл
Змішай. Видай. Познач. Вживати
у вигляді інгаляцій.
- Візьми: Розчину натрію оксибутирату 20% 10 мл
Видай таких доз числом 5 в ампулах
Познач. Внутрішньом'язово двічі на
добу через 12 год. по 5 мл.
- Візьми: Фенобарбіталу 0,05
Папаверину гідрохлориду 0,03
Кальцію глюконату 0,5
Змішай, щоб утворився порошок
Видай таких доз числом 24
Позначити. По 1 порошку тричі на день.

- Візьми: Анестезину 0,5
Норсульфазолу 5,0
Камфорної олії 10% 3 мл
Змішай, щоб утворилась паста.
Видай. Познач. Зовнішнє.
- Візьми: Соку каланхое 5,0
Видай таких доз числом 10 в ампулах
Познач. По 2-3 краплі в кожную ніздрю.
- Візьми: Кисню 1,5
Видай. Познач. Через дуоденальний зонд дитині.
Візьми: Розчину норадреналіну гідротартрату 0,2% 1 мл
Стерильного ізотонічного розчину хлориду натрію 250 мл
Змішай. Видай. Познач. Утворити внутрішньовенно крапельно з швидкістю 20 крапель за хвилину.
- Візьми: Настойки валеріани
Настойки конвалії по 10 мл
Настойки красавки 5 мл
Змішай. Видай. Познач. По 20-25 крапель двічі на день.
- Візьми: Густого екстракту чоловічої папороті 6,0
Розділи на шість рівних частин
Видай у желатинових капсулах.
Познач. По одній капсулі через 10 хв.
- Візьми: Розчину кальцію хлориду кристалічного 20% 200 мл
Видай. Познач. По 1 столовій ложці 4 рази на день.
- Візьми: Натрію саліцилату 6,0
Натрію гідрокарбонату 3,0
М'ятної води 20 мл
Дистильованої води до 180 мл
Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій ложці 4 рази на день.

- Візьми: Основного вісмуту нітрату 0,35
Магнію карбонату
Натрію гідрокарбонату по 0,2
Порошку кореня крушини
Порошку кореневища айру по 0,025
Змішай, щоб утворився порошок.
Видай таких доз кількістю 30.
Познач. По 1 порошку 3 рази на день.
- Візьми: Метилсаліцилату 10 мл
Скипидару очищеного
Хлороформу по 15 мл
Олії блекоти 60 мл
Змішай, щоб утворився лінілінт.
Видай. Познач. Для розтирання.
- Візьми: Основного магнію карбонату
Натрію гідрокарбонату по 0.5
Видай таких доз числом 10 у
таблетках.
Познач. По 1 таблетці тричі на день.
- Візьми: Таблетки аміназину
0,025 числом 10
Видай. Познач. По 1 таблетці
тричі на день.

Список літератури

1. Краковецька Г.О., Бобирьов В.М., Беляева О.М. Латинська мова. - К.: Здоров'я, 1999. -356 с.
  2. Круцяк В.М., Пішак В.П., Проняєв В.І. Російсько-українсько-латинський словник загальнобіологічних термінів. - Чернівці, 1996.-285 с.
  3. Латинська мова. За редакцією А.Г. Ступінської. – К.: Вища школа, 1986. -231с.
  4. Цимбалюк Ю.В., Краковецька Г.О. Крилаті латинські вислови. – К.: Вища школа, 1976. – 191 с.
  5. Чернявський М.Н., Латинский язык и основы фармацевтической терминологии. – М.: Медицина, 1984. – 320 с.
- б) додаткова:
1. Бобирьов В.М., Крилов Ю.П., Чекман І.С. Фармакологія. – К.: Здоров'я, 1996. -416с.
  2. Дворецкий И.Х. Латино-русский словарь. Изд. II. –М., 1976. -1096 с.
  3. Закалюжний М.М., Андрейчин М.А. Посібник з анатомічної і клінічної термінології. – К.: Здоров'я, 1993. – 223 с.
  4. Козовик І.Я., Шипайло Л.Д. Підручник латинської мови. – К.: Вища школа, 1993. -264 с.

